EPITOME COLLOQVIORVM Erasmi, continens in se communiores quotidiani sermonis formulas, nunc demùm in puerorum vsum editas.

LONDINI.
Ex Typographia societatis Stationariorum. 1608.
Cum Priuilegio.

Hexaſticon ad pueros.

Heus puer, ingenius mentem virtutibus orna,
Imberbis diſcas verba latina lequi.
Crede mihi haud pulchro radiantes gemmulæ in auro
Splendida nec by ſſus, pupureæue togæ,
Ingenium exornant puerum, quantum inclyta virtus;
Ingens quam ſequitur gloria, fama, decus.

Acceſſere.

Precatiadicenda cum mane ſurgiter.
Precatio ante cibum ſumendum.
Benedictio menſæ ante degustationem.

Græce, & latine.

Gratiarum actio menſæ, Græcè & Latinè
Precatio poſt cibum.
Precatio dum itur cubitum.
Pro docilitate.
Pro docilitate, pietatis, ex Pſalm.
Comœdia quædam Ioan. Textoris.
Dialogus Pueri & Præceptoris.
Decem Dei verba, ſiue præcepta.
Ad virtutis ſtudium adhortatio.

EPITOME COLLOQVIORVM.

Ex proœmio præcepta.

On temere docet quidam, vt salutemus libenter, Comis enim & blãda salutatio, sæpe cõciliat amicitiam, inimicitiã diluit, certe mutuã beneuolentiam alit augetque.

Vrbanitatis est, salutare obuios, aut eos qui nos adeunt, aut quos adimus ipsi colloquẽdi gratia. Itẽ operis aliquid agentes, cœnãtes, oscitãtes, singultiẽtes, sternutãtes, tussiẽtes.

In ructu, crepitu ue ventris salutare, hominis est plus satis vrbani. Sed inciuilius etiam eum salutare qui reddit vtinam, aut exonerat aluum.

Vrbanum est addere cognationis, & affinitatis titulũ, nisi cũ habeant aliquid odii: tũ enim præstat abuti plausibilioribus: vt pro nouerca, mater pro priuigno fili: pro caligarei calciarie vir honerãde,

Senes, ignotos adolescentes, filiorum cognomẽto salutant. Adolescentes, vicissim illos aut patres, aut dominos.

Salutandi formulæ in primo congressu.

Salue pater amantissime,
Salue mea matercula. Salue mi frater.
Salue præceptor obseruande.
Salue condiscipule. Saluus sis.
Salue plurimum amicorum optime.

Salue vir ornatissime, spectatissime.
Saluete pariter omnes.
Saluete quotquot adestis, vna saluete omnes.
Salue cõgerro lepidissime, Saluete belli homũculi
Saluete iterum atque iterum.
Saluete ancillula, annos nata quindecim.
Salue puella, annorum octoginta.
Saluere te iubeo: Salutem tibi precor:

Responsio.

Et tu salue. Saluus sis tu quoque
Et tu tantundem Nicolae. Et tu salue perpetuum
Salue tantundem, mi Petre. Idem tibi precor.

Bene precandi formulæ.

Et bene precari salutationis genus est.

Conuiuis.

Sit fælix conuiuium, Bene sit vniuerso cœtui.
Precor omnia læta omnibus vobis.
Deus bene fortunet vestrum conuiuium.

Sternutanti.

Sit faustum ac fœlix, Seruet te Deus:
Sit salutiferum, Bene vertat Deus.

Auspicanti quippiam.

Sit fœlix & faustum reipublicę.
Bono sit omnibus, quod instituis.
Bene vertat Deus, quod agis
Bene fortunet Christus optimus maximus, quod in manibus est
Faueant Superi tuis conatibus.

Eœliciter

Fœlicitèr cedat, quod inſtituiſti,
Proſpere ſuccedat, quod auſpicatus es.
Bonis auibus cæpta res, melioribus exeat.

Proficiſcenti Cuipam.

Precor vt bonis auibus hinc abeas, melioribus redeas.
Opto tibi fœlicem curſum, & recurſum fœliciorẽ
Sit iter lætum, redeas lætior.
Bonis aſpiciis ſoluas anchoram.
Vtinam iſta profectio ſuccedat tibi ex animi ſententia.
Soſpitet te Ieſus optimus maximus.
Superi propitii, te nobis incolumem reſtituant
Seruet te Deus, animæ meæ dimidium.
Opto tibi redditum incolumem.

Reſponſio.

Maximas tibi gratias ago. Præcor tibi viciſſim omnia læta:
Seruet te Deus interim quoque incolumem.
Faxit Deus, vt omnia vtrique cedant ex ſententia

Valedicendi.

Bene vale, Valete omnes,
Cura vt quam rectiſſime valeas,
Valetudinem tuam cura diligenter.
Vale quam optime. Vale in craſtinum.
In hoc biduum vale,
Cura, vt ſit mens ſana in corpore ſano.

Reſponſio.

Dabitur quidem opera,

Valebis tu quoque. Et tu yaleas.
Tibi viciſſim precor proſperam valetudinem.
Faxint ſuperi vt aliquando rediens incolumis, vos incolumes offendam.
Quò tu nunc abis? Quo vadis?
Quò noſter Leonarde? Quo te confers?
Quo nunc te proripit ille?
Quo te Mere pedes? Quo properas?
Quonam hinc abiturus es? Quo nunc iter eſt?

Reſponſio.

Confero me domum.
Recipio me in patriam, Eo in ſcholam.
Ibo hinc ad forum, empturus panem, papirum.
Rus hinc concedo.
Eo ad macellum, allaturus obſonia.
Ex conſilio perentum meorum Witenberga proficiſcor, ad ampliorē ingenii cultum capiendum.
Propediem vt a patre, precepi, hinc abiturus ſum,
Commigraturus ſum Norinbergam, Baſileam.
Lutetiam,

Salutare per Alium.

Frobenium iubebis meo nomine ſaluere,
Eraſmiolum mea cauſa ſalutabis diligenter.
Matri, quam potes officiociſſime, ex me ſalutem dicito,
Dic me omnibus omnia læta precari.
Salutabis mihi ſodalitatem diligenter.
Amicos omnes meis verbis ſalutato,

Fratri

Fratri ex me salutem dicito.
Salutes omnes qui te me percontabuntur.

Responsio.

Faciam diligenter ac sedulo. Curabo Fiet.
Dabo operam, Effectum reddam. Curabitur.

Bene precandi contrahenti.

Precor vt hic contractus commodo bonoque sit vtrique.
Precor vt hoc matrimonium voluptati sit omnibus nobis.
Vtrique vestrum faustum, fœlixque sit precor. Ad sit Deus

In noui anni initio.

Precor vt hic annus tibi lætis auspiciis ineat, lætioribus procedat, lætissimis exeat, ac sæpius recurrat semper fœlicior.

In exortu diei.

Precor vt hic dies tibi candidus illuxerit.
Precor, vt hic sol fœlix surrexerit.
Sit fœlix exortus diei. Bonus dies.
Opto tibi bonum diem. Prosper sit tibi hic dies.

Responsio.

Sit vtrique nostrum prosperrimus.
Habeo gratiam. Idem tibi re precor
Gratia Deo.
Ego tibi viciſſim, multa secula fœlciſſima precor
Amo te.
Cupio quæ vis omnia. Amandus es.

Benigne dicis. Comes es.

Instante nocte.

Opto tibi noctem prosperam.
Precor tibi noctem placidam.
Contingat tibi fœlix somnus.
Det tibi Deus placidam quietem.
Sit tibi fausta nox. Faustam degas noctem.

Responsio.

At ego tibi pro vna fausta, mille precor faustissimas.
Tantundem tibi precor.
Tibi viciſſim precor quietem placidam.

Formula petendi quippiam à Præceptore.

Obseruande præceptor, liceat mihi pace tua, hoc die abesse schola.

Amantissime Præceptor, fac mihi potestatem abeundi domum.

Liceat mihi permissu tuo exire, ad exonerandum aluum.

Fac mihi copiã exeundi, vt reddã vrinam. Liceat mihi permissu tuo exire, ad exonerandã vesicam.

Precor, vt sit mihi facultas hoc die laborandi in agro, prato.

Abeundum est mihi rus, ex iussu parentis: precor vt id fiat pace tua.

Auocor hinc, præceptor obseruandissime, seriis parentum meorum literis; eam ob rem quam possum amanter te oro, vt hinc migrandi potestatem

statem mihi concedas.

Quod me primum in tuã disciplinam humanissime recipere dignatus es, deinde quod scholę tuę sectator fui, & fideliter & accurate, tam litteris bonis quam rectis moribus exolire studuisti, gratias tibi immortales ago.

Humanissime vir, ego a parentibus meis missus, & ludi tui fama excitus, huc appuli, vberiorem ingenioli mei eruditionem comparãdam: quare tuam humanitatẽ amãter rogo, vt me in tuorũ gregẽ recipere digneris, Do fidem; me in omnibus quod rectũ erit, quodque tu iusseris, facturum.

Infantuli dicunt.

Preceptor
peto veniam
eundi

} domum, emptum
papyrum, panem,
cacatum, mictum.

Excipiendi formula reducem.

Gratulor tibi aduentum.
Bene factum quod venisti
Aduentus tuus saluus, est mihi gratissimus.
Saluũ te adueniſſe gaudeo. Gaudeo te adueniſſe,
Gratulor mihi quod adueniſti.
Sospitem te adesse voluptati est,
Gratulamur tibi fœlicem reditum,
Gratias tibi ago, Habeo tibi gratiam,

Ego vicissim lætor, quod incolumis. vos incolumes offenderim, Gaudeo quoque me saluũ inuenire te. Aspectus tuus incolumis, vicissim mihi iucundissimus est.

PRE-

PERCONTANDI FORMA IN primo congressu.

Georgius, Lutius.

G. Ex qua tandem corte, aut cauea nobis ades? L. Quid ita? G. Quid male saginatus. Quia macie pellucestotus, ariditate crepitas. Vnde prodis? L. E collegio montis acuti. G. Ergo ades nobis onustus literis, L. Imo pediculis. G. Pulchre comitatus aduenis, L. Sane nec tutum est nunc viatore re in comitatum. G. Agnosco sodalitium scholasticum. Ecquid nouarum rerum adfers e Lutetia? L. Illud in primis, quod scio tibi videbitur incredibile. Lutetiæ Beta sapit. & Quertus concionatur. G. Quid tu narras? L. Hoc quod ãdis. G. Quid ego audio? *L.* Hoc quod narro. Monstri simile. Oportet illic fungos & lapides esse auditores, vbi tales concionentur. *L.* Atqui sic res habet. Non audita narro, sed comperta. G. Oportet illic plurimum sapere homines, si sapit Beta & Quercus. *L.* Recte coniectas. G. Valesne? *L.* Contemplare vultum. G. Quin magis lotium iubes? An me putas medicum? Non rogo quid valeas (nam facies loquitur te belle valere) sed quo modo tibi placeas. *L.* Corpus quidem belle habet, sed animo male est. G. At nõ valet. qui istac parte laborat. *L.* Sic res habent meæ, corpus valet, sed ægrotat crumena. G. Facile isti morbo medebitur mater.

Percontandi de valetudine Formulæ.

Vt

Vt valuisti vsque? Quomodo tandem vales? vt vales? Quomodo tecum agitur? Satin recte vales? Vt se res habent tuæ? Saluane res? satin salua res Quid fit? Quid agitur? Fuistine sẽper prospera valetudine? Valuisti ex sententia Ecquid vales?

Dei gratia bene valeo. Fœliciter valeo.

Optime valeo, belle, recte, gratia superis.

Ego Dei beneficio perpetuo belliſſime valui.

semper prospera vsus sum valetudine.

Hactenus bona valetudine fui.

Varie, vt sunt res mortalium.

Prosperrima, fausta, incolumi, fœlici,

secunda, prospera, integra, Basilica, Athletica,

Pancratica, semper tui valetudine.

Gratulatio de bona valetudine.

Liuius, Georgius.

L. Faxint *S*uperi, vt istuc sit perpetuũ ac proprium

*L*etus istuc audio.

Voluptatem mihi nuntias.

Est istuc mihi auditu perquam iucundum.

sermonem istum audire ex te vehemẽter gaudeo

Istuc haud inuitus audio.

Oppido lætor istuc audire ex te.

Vt idem semperfacias opto. Tibi gratulor, mihi gaudeo.

Gratia Superis. Gratiam habeo superis.

Alia.

G. Quo pacto vales?

Re-

L. Recte, pulchre, belle, perbelle, belliſſime, Perpulchre, fœliciter, commode, minime, male. Ex animi ſententia.

Valeo vt volo, potius quam vt mereor,

Baſilice. Pancratice. Athletice. G. Expectabam, vt diceres etiam taurice. Quid fit?

Quid agitur? *L.* Equidem nihil ago.

Otium ago.

Id quod vides ago, nempe nihil.

*S*edetur, ſtatur, legitur, ſcribitur.

Nihil fit, parum agitur.

Male valendi formulæ

Non admodum ex ſententia valeo.

Vtcunque valeo. *S*ic ſatis.

Vt poſſum, quando vt volo non licet.

Vt ſoleo, Jta vt ſuperis viſum eſt. *S*ecus quã vellẽ

Vt ſolent, quibuſcum medicis res eſt.

Haud ſane commoda ſum valetudine: incommoda, perquam incommoda, infœlici, aduerſa, parũ proſpera, parum ſecunda, mala, infauſta imbecilli, dubia, mediocri, alia quam vellem.

Qualem opto hoſtibus meis.

Condolendi formulæ.

Rem mihi ſane quam acerbam narras

Vehementer doleo vicem tuam.

Dolet mihi infortunium tuum.

*S*ane inuitus iſtuc ex te audio.

Prohibeant

Prohibeant ſuperi, auertat deus.
Bona verba quæſo. Hic cupiam te vanum eſſe.

Conſolandi formulæ.

Bono ſis animo oportet.
Fortis infractoque ſis animo.
Quando ſaperis ita viſum eſt, æquo animo ferendum quod ſors fert.
Ferendum eſt, non culpandum, quod mutari non poteſt. (tunæ.
Fulciendus interim eſt animus ſpe melioris for
Multum iuuat animus, in re mala, bonus.

Quid morbi eſt? Formulæ.

Quod mali genus eſt? Quis te morbus habet?
Quo morbo teneris? Quid morbi eſt?
Quid habes morbi?
Quis te tenet morbus? Num eſt hydrops?
Num dyſenteria? Num febris?
Ad ſanitatem gradus eſt, nouiſſe morbum.

Reſponſio.

Neſcio, & hoc laboro periculoſius.
Negant eſſe febrim. Non eſt hydrops
Opinor eſſe febris ſpeciem.

De morbo latius percontandi, formulæ.

Quam pridem te habet hoc mali?
Diu eſt quod teneris iſto morbo? Quantum temporis eſt, quod te hoc malum corripuit?
Quandiu laboraſti illo morbo?
Quanto die recurrit dolor?

Reſponſio

Responsio.

Dies plus minus viginti. Ferme mensis est.
Iam tertius mensis est Mihi seculum videtur.
Quotidie recurrit. Sæpius quam Euripus.

Vnde contraxisti.

Vnde suspicaris hoc collectum esse mali?
Qua ex causa arbitraris te in illum incidisse morbum?
Vnde illum ortum tibi esse morbum censes?

Responsio.

Ex inedia. E frigore natum arbitror.
Et putridis ouis morbum ortum suspicor.
E vino plus satis diluto.
E crudis malis, contracta est stomachi cruditas.
Ex potatione longiore.
Ex immodico & intempestiuo studio, hoc conciliatum videtur morbi?

C. Quin accersis medicum? L. Timeo ne citius morbum auget, quam adimat. Meruo ne pro remedio det venenum. G. Diligendus est igitur cui tuto fidas. L. Si moriendum est, malo semel mori, quam tot pharmacis excarnificari. G. Fac igitur vt ipse tibi sis medicus. Si diffidis homini medico, precor, vt sit tibi medici vice Deus. Nullosne consuluisti medicos? L. Equidem permultos. G. Quid respondent? L. Id quod aduocati Demiphoni apud Comicum. Alius negat, alius ait, alius deliberandum censet, in hoc consenti-

unt

unt omnes me miserum esse. G. Sospitet te Christus Optimus Maximus Precor, vt diuina beneficentia, nobis quam primum restituaris incolumis. Faxint superi, vt pristinam recipias valetudinem quam celerrime, Commendo te Christo medicorum optimo vt quam primũ cõualescas, Iam me tempus alio vocat, vale quam optime,

De conuiuis inuitandis,

Pet. Christoph.

P. Cœnabis hodie domi? C. Foris cœnaturus sum. Foris Cœnandum est mihi. P. Apud quem. C. Apud socerum meum, Apud generum meum nurum meam, apud affinem meum. P. In crastinum te ad cœnam voco. Cras vt mecum cœnes oro. Cras mecum prandeas rogo, Cras te conuiuam mihi volo. C. At vereor ne non licuerit. Vt possim metuo, Veniam. si quidem licebit, aut metuo ne non queam. P. Cur non licebit, qui sic, quid ita? quamobrem? quo pacto? quid causæ? quid obstiterit, quo minus possis? C. Tum quidem domi manendum mihi est. Vt domi nocte sim necesse est. Tum certe, foris esse non licet. Cras mihi quoquam ire foras, liberum non erit *P.* Vel perinde apud me sis oportet. Saltem perẽdino die, ad cœnam venias necesse est. Quarto ob hinc die non grauaberis te, mihi præbere conuiuam. Die Iouis proximo, non potes effugere quin venias. C. Promittere certe nequeo. Veniam vbi

vtrique

vtrique noſtrum videbitur commodiſſimum. Veniam quidem, at hac lege, vt tu poſtridie eius die viciſſim apud me cœnas. Faciam eo quidē pacto, ut tu deinde mihi quoq; ſis conuiua. Spondeo futurum. Recipio me facturum, Do fidem futurum hac quidem conditione, vt tu mecum poſtridie prandeas. P. Age, fiat, eſto. Sit ita vt vis. Si iubes faciam. C. Ego inſtructus accedam. Ego munitus veniam, inſtructus multa fame accedā, tu vide vt vulturem expleueris. Parabò ventrem ac dentes exacuam: tu vide, quibus modis lupum exſatures. P. Age, ad hoc certamen te prouoco. Age, fac pro viribus, pro virili, ſi quid potes. C. Veniam, ſed nō incomitatus. P. Tanto venies gratior, ſed quo comite venies? C. Vmbra. P. Nec ſecus poſſis ſi modo luce venias: C. Sed vmbram adducturus ſum dentatam, vnam atque alteram, ne tu me vocaris impune. P. Age, vt libet, modo ne leruas adducas. Sed explana ſi libet, quid ſibi velit vmbræ vocabulum? C. Apud eruditos, Vmbræ vocantur, qui ipſi non vocati, comitantur eum qui vocatus eſt ad conuiuium. P. Talium vmbrarum adhuc, quantum voles. Age, at caue ne me luſeris. Caue fallas. Caue ſpem fruſtra foueam. Caue mihi verba dederis. Vide ne me vana ſpe lactes: C. Nihil opus iureiurando: in cæteris, in aliis time perfidiam, hac in re non fallam: Sed heus tu, caue ne quidquam paraueris. præter

quotidiana,

quotidiana. Mea causa diem festum nolo. Scis me conuiuam minime edacem, bibacem multo minus. Nosti enim, me conuiuam non multi cibi, sed ioci plurimi. Curabitur diligenter. Ego te pythagorica cœna accipiam, aut fortasse frugaliore. C. Imo Diogenica, si me delectare voles. P. Certe platonica cœna teaccipiã: in qua multum sit litterarum fabularum, cibi minimum: cuius voluptas, duret etiam in posterum diem. C. placet, fiat vt mones. P. Tu vide omnes curas tuas, ac rugas etiam istas domi relinquas. Huc præter nugas & risum nihil adferus. C. Ita fiet: experrigemus, frõtem: Bellos homũculos agemus. Ridebimus affatim, curabimus cutem, indulgebimus genio, Epicureos agemus. Vocabis me puerum tuum. Vbi voles, domi ero. Bene vale.

De cultu corporis, versiculi ex Ouidio.

Mundities placeant, fulcentur corpora campo
Sit bene conueniens, & sine labe toga.
Linguaque nec rigeat: careant rubigine dentes:
Nec vagus in laxa pes tibi pelle natet.
Nec malo deformet rigidos tonsura capillos,
Sit coma sit docta barba resecta manu.
Et nihil emineat, & sint sine sordibus vngues:
Inque caua nullus stet tibi nare pilus,
Carpe cibos digitis, est quidem gestus edendi:
Ora nec immunda tota perunge manu.
Neue diu præsume dapes, sed desine citra

Quam cupias, paulo quam minus esse potes,

Precatio quum mane surrexeris, dicenda, post confessionem peccatorum.

Quandoquidem tu Cœlestis Pater, tum in cœlis, tum in terris, vnus ille omnipotens Deus vbiq; gẽtium & locrũ es, & vsque permanebis, Te ex animo supplicissime precor, ne sinas vt in meã, neque vt alii credentes in suam voluntatẽ, hũc diem conentamus neque vt ad prauũ arbitrium nostrum prolabamur. Sed potius paternam tuam voluntatem, æternum consilium verbum illud tuum salutiferum, tuumq; bene placitũ, recte intueamur, & veraci corde perficiamus: quó nomen diuinum per nos miseros peccatores, nunc & semper sãctificetur, per filium tuum Iesum Christum, Amen.

Cura, & mores mensæ.

Puer insterne mensam, est enim tempus prandii, vel prandio. Hora est cœnandi, vel cœnæ.

Expande igitur primum in mẽsa mappã mensalẽ: Hinc panes mensæ imponito. Postea affer orbes Porrige cultros.

Appone salinum & corbem cochleariam.

Apta ciculum, Elue calices.

Da mappas manuarias: & in patinis aquam recẽtem, ad lauandas manus.

Aut ministra aquam ex gutto, linteo ex humeri suspenso, dum omnes lauarint.

Hinc discũbentibus cõuiuis, affer è culina epulas.

Appositis

Appoſito cibo ſtans verecunde & honſte, complicatis manibus ante menſam fungere tuo officio & conſecra cœnam vel prandium.

Precatio ante cibum ſumendum.

Nos miſeri egentes homines pro hoc cibo, quem nobis ad alimoniam corporis ſanctificatũ, et largitus vt eo vtamur gratis, tibi Deus omnipotens. Pater cœleſtis, gratias reuerentur agimus. Simul obſecrãtes vt cibum angelorum, verũ panem cœleſtem, verbum Dei æternum, Dominum noſtrum Ieſũ Chriſtum nobis impertiaris, vt illo mens noſtra paſcatur & per carnem, & ſanguinẽ eius foueamur, alamur & corroboremur, Amen.

Conſecratio menſæ.

His epulis, doniſque tuis, benedicito Chriſte:
Vt foueant inſſu corpora feſſa tuo.
Non alit in fragili panis modo corpore vitam:
Sermo tuus vitæ tempora longa facit.

Alia ex Pſal.

Oculi omnium in te ſperãt Domine, & tu das illis eſcam ipſorum in tẽpore opportune. Aperis tu manũ tuã, & imples omne animal benedictione. Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon, Kyrie eleiſon Pater noſter &c.

Oremus.

Benedic nos domine deus pater noſter cœleſtis, & hæc dona quæ de tua largitate ſumimus, per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum. Amen.

Alia Eraſmi.

Quicquid appositum est, & quicquid apponetur, fœlix & sacrũ esse iubeat, qui sua benignitate pascit vniuersa Amen.

Alia Hermanni Buschii.

Quæ nunc sumemus membris alimenta caducis.
Hæ Deus, imperio, sint benedicta tuo.

Εὐλογία τῆς τραπέζης πρὸ τοῦ γεύσασθαι.

Χριστὶ ὁ θεὸς, εὐλόγησον τὴν βρῶσιν καὶ τὴν πόσιν τῶν δουλῶν σοῦ τοῦ ἁγιόσει πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.

Benedictio mensæ ante degustationem.

Christe Deus benedic cibum & potum seruorũ tuorum, quoniam sanctus es iugiter, nunc & semper & in secula &c.

Post hæc, si ministerio tuo opus est, fac sedulus sis apud mensam, Erectus & verecundus ad mensam stato. Vultu modesto, non impudice ad mẽsam versato. Oculos non hinc inde coniicias sed mensæ aduertito, diligenter anim aduertito, si quid desit in mensa. Vtpote panis, potus, epulæ, orbes, quadræ. Si quid erit adferendum, id expeditius agas, ne moreris eundo, Breuiter ad omnia promptus, facilis, hilaris, & paratus esto.

Vbi vero ministerio tuo opus non fuerit, & discumbendum tibi sit, fac primum:

Vngues purgatas habeas, Hinc manus laues
Post consecrationẽ autẽ, mensæ dicenter accũbe.
Erectus sede. Cubito ne te fulcias
Nec pandas brachia. Primus necesto esu.
Cibos cape digitis; nec conde vola

proxima

Proxima tibi cape. In orbe ne motare. Nec mande auide.
Nec primus bibe. Nec bibe auide.
Bibiturus os terge: non manu sed mappula.
Alios ne inspicito. Morsa ne redintinge.
Nec linge digitos. Nec ossa rode.
Quæque scinde cultro.
Os non perungas Digitos sæpe terge.
Nares ne fode, Non rogatus tace.
Quod satis est, ede. Quum satur es, surge.
Rursus manus laua. Mensalia tolle.
Reliquias, & fragmenta, diligenter collige.
Quæque in suum locum repone, Hinc Deo gratias age.

Gratiarum actio post mensam.

Post quam exempta fames epulis, mensæque remota
Dicemus grates nos tibi, summe Pater.
Non hæc, humanes vires alimenta iuuabunt,
Diuina, si non hæc foueantur ope
Namque tuo viuunt agitata â numine cuncta,
Afflatu spirant cuncta valentque tuo,
Nunc etiam gratis animis alimenta ministra,
Atque immortali pectora pasce cibo
Et qui cura sumus tua, nos, pater optime serua,
Et studiis & vitæ tempora cuncta rege.
Quumque epulas dederis rerum pater optime, nobis
Adde epulis vires, pro bonitate tua.

Alia ex Psalm.

Confitemini Domino, quoniam bonus: quoniam in æternum misericordia eius: Qui dat escam omni carni, qui dat iumentis escam ipsorum, & pullis cornerũ inuocantibus eum. Non in fortudine equi voluntatem habebit: neq; in tibiis viri bene placitũ erit ei. Beneplacitum est Domino, super timẽtes eum et in eis, qui sperant super misericordiam eius, Gloria patr. Sicut erat, & c. Kyrie eleyson, Christe eleyson, Kyrie eleison, Pater noster, & c,

Gracias agimus tibi Domine Deus, pater noster Cœlestis, per Iesum Christum Dominum nostrum, pro vniuersis donis ac beneficiis tuis, qui vivis & regnas Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

Alia,

Qui nos creauit, redemit, et pauit, benedictus sit in æternum, Amen.

Alia,

Quod sumus, vtilibus dapibus, potuque refecti, Laus tibi pro donis sit, deus, alme tuis.

Εὐχαριστία τῆ τραπέζης.

Εὐχαριστῶ σοὶ σωτὴρ θεὲ, ὑπὲρ πασῶν τῶν ἐυεργεσιῶν σου, ὃς ζῆς καὶ βασιλεύεις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Gratiarum actio mensę,

Gratias agimus tibi omnipotens Deus, pro omnibus beneficiis tuis: qui viuis & regnas in secula seculorum Amen.

Post cibum precatio,

Quando quidem nos, Domine donis tuis, omnipotens, et misericors deus, exatiasti: office vt post hac

quod

quod per nos fieri, aut secus velis, diligenter obseruemus, atque illud animo sincero effectum præstemus Per Iesum Christum, Amen.

Quum adfers potum, consecra formula.

Ecce vinum, hoc vinum vobis faustum sit. Hoc vinum læti bibite. Ceruisia hæc salui sit vobis omnibus, bono fit potus iste.

Responsio.

Agimus tibi gratias. Gratia *Deo*, Adsit *Deus*.

Propinandi formulæ.

Ebibitis ordine suum quisque calicem.
Ego tibi hoc primum propino, Mida.
Tu deinde cæteris propina. Præbibo tibi dimidiatum cyathum.

Responsio.

Accipio abs te libenter. Equidem nihil recusabo. Prosit tibi. Nil tua causa recusabo.
Sit *Saluti*. Precor vt sit tibi bono. Sit tibi bonum atque commodum.

Gratias agendi conuiuis formulæ.

Habeo vobis hospites cādidissimi gratiam qui ad hoc conuiuiolum venire dignati sitis. Gratiam habeo qui dignatus sis nostro adesse conuiuio. Ego habeo vobis gratiam, quod nostram exilitatē boni consulitis.

Responsio.

Ego pariter tibi, & meo & aliorum nomine gratias ago, quod tua humanitate, ad hoc conui-

uium longe suauissimum, nos vocaris.

Valete sodales optimi, Bibite, non segniter, & viuite suauiter.

Præcatio dum abis cubitum.

Tibi, Domine Deus, animum ac vitam meam commendo, vt in Christo qui est vita & resurrectio nostra ab eterna morte me defēdas, atque vt ipse qui vera lux est, splendorem gratiæ suæ, in corda nostra tenebrosa profundat, Amen.

Pro docilitate.

Aude preces meas, aterna patris sapientia, Domine Iesu, qui teneræ ætati docilitatis commodum addidisti. Adde quæso ad naturæ propēsionem auxilium gratiæ tuæ, vt literas, ac liberale disciplinas citius per discā, sed tuæ gloriæ seuiturus, quarū adminiculis adiutamēs mea plenius assequatur cognitionē tui, quē nosse, fœlicitatis humanæ summa est, vt q3 ad tuæ sanctissimæ queritiæ exemplum, indies proficiam ætate, sapientia, & gratia apud Deum, & apud homines, Qui viuis & regnas in consortio Patris ac Spiritus Sancti, in æterna secula. Amen,

Pro docilitate pietatis.

Seruus tuus ego sum, da mihi intellectū Domine vt discā mādata tua. Quoniā lex tua immaculata conuertens animas, sapientiam præstans paruulis, Iustitiæ tuæ rectæ letificātes corda. Præceptū tuum lucidum, illuminās oculos. Declaratio sermonū tuorum illuminat, intellectum dat paruulis. Quoniā

tu

tu domine das sapientiã, & ex ore tuo prudentia & sapientia.

Per contandi reducem formulæ.

Geor. Leuius.

G. Fuitne hoc iter tibi fãustum & commodum? L. *Sic satis, nisi quod nihil vsquam tutum est a latronibus.* G Hic est belli ludus. L. Est, sed scelera-tissimus. G. pedes aduenis, an eques? *L.* partim pedestri itinere, partim vehiculo, partim equo, partim nauigio. G. Tuæ res quo tãdem in statu sunt, L, In optimo, fœlici, mediocri, tollerabili. G. Quo pacto se res habent tuę? Num ex voto? *L.* Imo supra votum, supra meritum, supra spem. G, *Satin*, ex sententia? *Satin* salua omnia? Satisne prospera omnia? L, Res in peiore statu esse non potest. peiore in loco negotium non potest esse, G: Non cepisti igitur quod captabas? Non contingit præda quam venabaris? L, Venabar equidem, sed irata Delia, G, Nihil reliquum est spei? L. spei permultum, sed rei nihil. G. Episcopus nihil ostendit spei? *L.* Tota plaustra, totas naues, sed preterea nihil, G. *Nihil* adhuc misit? L. Promisit quidẽ largiter, sed ne teruntium quidẽ misit, C, Ergo, spe alendus est animus, *L.* Sed hac non saginatur venter qui spe alitur, pendent non viuunt. Sed hoc eras aditer expeditior, quod nihil esset oneris in zona, Liu. Fateor atque etiam tutior. Nulla enim sunt arma certiora, aduersus latrones

Sed

Sed ego malim,& onus,& periculum.G Nihilne tibi adēptum eſt in via?Liu,Mihine?Quid quæſo eripias nudo?aliis citius periculum erat a me,Licuit mihi vacuo viatori per totum iter canere & eſurire.Num quid vis,G,Quo nunc hinc abis?L Recta domum:ſalutaturus penates,iam diu non viſos,G,P recor,vt illic omnia offendas læta.L,Vtinam velint Superi.

Alia Perſonæ

Mauritius,Cyprianus,

M.Rediiſti nobis obeſior ſolito. Rediiſti procerior.Cy.At equidem mallem prudentior, aut doctior.Mau.Imberbis abieras,rediiſtibarbatulus.Contraxiſti tibi abſens nonnihil ſenii. Quid ſibi vult hic pallor?Quid macies?Quid frons caperata?Cypr.Vt eſt fortuna,ſic eſt corporis habitus.M,Num ad aduerſa?C,Nūquam quidē mihi alias ſecunda,ſed nunquam quam nunc odioſus reflauit.M,Doleo vicem tuam,dolet mihi tua calamitas.Sed quid iſtuc mali eſt?C, Vniuerſæ pecuniæ naufragium feci.M In mari,C Non,ſed in littore nondum nauem ingreſſus.M. Vbinam.C. littore, Britannico, M. Bene habet,quod ipſe nobis viuus enataſti,Præſtat pecunię iacturam facere quam vitæ. Leuius eſt pecuniæ diſpendium quam famæ, C.Vita famaq; incolumi, periit pecunia,M:Vita ſarciri nullo pacto poteſt, fama ægre poteſt, pecunia facile alicunde ſarcietur.

Qui

Qui malum hoc accidit? C. Nescio, nisi quod sic erat in fatis meis. *S*ic visum est superis. *S*ic libuit Genio meo malo, *M*, Vides igitur, doctrinam ac virtutem tutissimas esse diuitias quæ nec eripi possunt, nec grauant circumferentem, C. Pulchre tu quidem philosopharis, sed interim ego ringor.

Alia. Personæ.

Claudius. Balbus.

C. Gratulor tibi reduci Balbe. B, Et ego tibi superstiti Claudi, C. Gratulor tibi in patriam reuerso, B. Imo gratulare magis e Gallia profugo. C. Quid ita? B. Quia illic bellis feruent omnia. C. Quid *M*usis, cum Marte? B. Atqui illic ne Musis quidem parcitur. C. Tu igitur fœliciter clapsus es, B. At non sine periculo. C. Totus alius nobis rediisti. *B*, Qui sic. C. Ex Hollādo versus es in Gallum. B. Quid? An capus eram, quum hinc abirem? C Vestis indicat te mutatum esse, ex Batauo in Gallum. B. Hanc *M*etamorphosin malim, quam ingallinam: *S*ed vt cucullus non facit *M*onachum, ita nec vestis Gallum. C. Iamne calles Gallice? B. Sic satis. C. Quo pacto didicisti? *P*. Magistris haud quaquam mutis. C. Quibus? *B*. *M*ulierculis quouis turture loquasioribus. C, In tali ludo facile discimus loqui. *S*onasne probe sermonem Gallicū? B. Imo & latinum sono Gallice. C. *N*unquam igitur scribes bona carmina, *B*, Cur ita, G. Quia periit tibi, syllabarum quanti-

tas

Sed ego malim,& onus,& periculum.G Nihilne tibi adeptum est in via?Liu,Mihine?Quid quæso eripias nudo?aliis citius periculum erat a me,Licuit mihi vacuo viatori per totum iter canere & esurire,Num quid vis,G,Quo nunc hinc abis?L Recta domum:salutaturus penates,iam diu non visos,G,Precor,vt illic omnia offendas læta.L,Vtinam velint Superi.

Alia Personæ

Mauritius,Cyprianus,

M.Rediisti nobis obesior solito. Rediisti procerior.Cy,At equidem mallem prudentior, aut doctior.Mau,Imberbis abieras,rediistibarbatulus.Contraxisti tibi absens nonnihil senii. Quid sibi vult hic pallor?Quid macies?Quid frons caperata?Cypr.Vt est fortuna,sic est corporis habitus.M,Num ad aduersa?C,Nūquam quidē mihi alias secunda,sed nunquam quam nunc odiosus reflauit.M,Doleo vicem tuam,dolet mihi tua calamitas,Sed quid istuc mali est?C,Vniuersæ pecuniæ naufragium feci.M In mari,C Non,sed in littore nondum nauem ingressus.M. Vbinam.C. littore, Britannico, M. Bene habet,quod ipse nobis viuus enatasti,Præstat pecunię iacturam facere quam vitæ. Leuius est pecuniæ dispendium quam famæ, C.Vita famaq; incolumi, periit pecunia,M:Vita sarciri nullo pacto potest, fama ægre potest, pecunia facile alicunde sarcietur.

Qui

Qui malum hoc accidit? C. Neſcio, niſi quod ſic erat in fatis meis. *S*ic viſum eſt ſuperis. *S*ic libuit Genio meo malo. *M*. Vides igitur, doctrinam ac virtutem tutiſſimas eſſe diuitias quæ nec eripi poſſunt, nec grauant circumferentem. C. Pulchre tu quidem philoſopharis, ſed interim ego ringor.

Alia. Perſonæ.

Claudius. Balbus.

C. Gratulor tibi reduci Balbe. B. Et ego tibi ſuperſtiti Claudi. C. Gratulor tibi in patriam reuerſo. B. Imo gratulare magis e Gallia profugo. C. Quid ita? B. Quia illic bellis feruent omnia. C. Quid *M*uſis, cum Marte? B. Atqui illic ne Muſis quidem parcitur. C. Tu igitur fœliciter clapſus es. B. At non ſine periculo. C. Totus alius nobis rediiſti. *B*. Qui ſic. C. Ex Hollādo verſus es in Gallum. B. Quid? An capus eram, quum hinc abirem? C. Veſtis indicat te mutatum eſſe, ex Batauo in Gallum. B. Hanc *M*etamorphoſin malim, quam ingallinam: *S*ed vt cucullus non facit *M*onachum, ita nec veſtis Gallum. C. Iamne calles Gallice? B. *S*ic ſatis. C. Quo pacto didiciſti? *P*. Magiſtris haud quaquam mutis. C. Quibus? *B*. *M*ulierculis quouis turture loquaſioribus. C. In tali ludo facile diſcimus loqui. *S*onaſne probe ſermonem Gallicū? B. Imo & latinum ſono Gallice. C. *N*unquam igitur ſcribes bona carmina. *B*. Cur ita. G. Quia periit tibi ſyllabarum quanti-

tas

ras.B.mihi satis est qualitas,C.Quid? Estne Lutetia immunis a pestilentia?*B.*non est, sed perpetua non est: aliquando remittit sese,mox recrudescit: nonnunquam intermittitur,deinde recipit sese,C.Non sat erat malorũ,vbi bellum est. *B.*Erat,nisi secus esset visum superis.C. Annonæ caritatẽ istic esse oportet.*B*,Imo penuriã. Omnium rerũ illic inopia est preterquam sceleratorum militum.Bonorum virorum istic mira vilitas. C Quid accidit Gallis,vt bellũ suscipiãt cũ Aquila, B quia nouit illos exemplum scarabæi, qui non cessit Aquilæ in bello,nemo sibi nõ videtur Hercules.*C* Non te remorabor diutius. Alias latius nugabimur,quum erit vtrique commodum. Nũc alio me vocant negotia quædam,

Domestica confabulatio Personæ.

Petrus, Mida puer, Iodocus.

P.Heus heus puer,nemon, huc prodit?M.Hic opinor effringet fores,Familiarem oportet esse. O lepidum caput, Quid adfers mihi Petre ? *P* Me ipsum.M.Næ tu rem haud magni pretii huc attulisti.*P*,Atque magno constitit patri meo.*M.* Credo,plus,quam reuendi possis.P.Sed Iodocus estne domi?*M.* Incertus sum,sed visam ,Quin tu potius abi & roga ipsum,an velit nunc esse,*Domi.*Abi tu potius, sisque tibi ipsi Mercurius ,P. Heus Jodoce,num es domi?Io.Non sum.P. Impudens ,non ego te audio loquentem?I Imo tu impuden-

impudentior. Nuper ancillæ tuæ credidi te non esse domi, & tu non credis mihi ipsi? *P.* Aequum dicis, Par pari relatum. *I.* Equidem vt non omnibus dormio, ita nō omnibus sum domi tibi posthac semper ero. *P.* Sed tu mihi videre cochleæ viram agere, I Qui sic? *Pe.* Quia perpetuo domi latitas, nec vsquam prorepis. Non secus atque claudus sutor, iugitur domi desides. Tu tibi domi situm contrahis Io Est quod agam domi, foris nihil est negotii. Et si quid esset, tamen hoc cœlum me dies aliquot a publico conhibuisset, P. At nunc sudum est, & inuitat ad deambulandum, vide vt blādetur, *I.* Si prodeambulare lubet, non recuso. *P.* Plane videtur hoc vtendum cœlo. *Io.* Asciscēdus est vnus aut alter cōgerro, P, Fiet, modo dicas quos velis. Jo. Quid si Hugonem, P Haud multum interest inter Hugonem, & nugonem. Io Age, placet. P. Quid si Alerdum: Io Homo minime mutus est: quod auribus diminutum est lingua pensat. P. Si videtur. Neuiū adiungemus. Io. Si quidem dabitur illius copia nunquam erit fabularum inopia. Placent cōfabulones, super. est vt locum despicias amœnum. P Ego vero tibi locum ostendā, vbi nec nemoris vmbram, nec pratorum smaragdinum virorem, nec fontium viuas scatebras desiderabis: dices dignā musis sedem, Io, Magnifice polliceris, *P.*, Nimium affixus es libris, Nimium assides libris, Immodico studio te

maceras

maceras. *I.* Malim ſtudio macreſcere quã amore Pet. At non ideo viuimus, vt ſtudeamus, ſed ideo ſtudemus vt ſuauiter viuamus, *Io.* Mihi vero, vel immori chartis dulce eſt. Pe. E quidem immorari probo; immori non probo. Ecquid voluptati fuit hæc deambulatio? *Iod.* Me quidem vehementer oblectauit.

Alia Perſonæ.

Ægidius. Leonard.

Æ Qno noſter Leonorde? *L.* ad te ibam. *Æ.* Jſtud quidem facis inſolens. *L.* Quamobrem? *Æ.* Quia iã annus eſt quod nos nõ viſeris, *L. Malo* in hanc peccare partem, vt deſiderer, quã vt obtũdã *Æ.* Jmo boni amici nulla eſt apud me ſatietas. Imo quo crebrius venies, hoc mihi venies gratior. *L.* Quid interim agitur domi tuæ? *Æ.* Multa ſane quæ nolim. *L.* Non miror. Sed quid rerum gerũt filii? *Æ.* Natu maximus iamdudum maritus eſt, breui pater futurus. Minimum ablegaui Lutetiam, Nam hic nihil aliud quã ludebat. *L.* Quid eo? *Æ* Vt magiſter nobis redeat ſtultior, quã exierat. *L* Bona verba. *Æ. Medius* iam cæpit initiari ſacris, *L. Precor*, vt bene vertat omnibus.

Alia. Perſonæ.

Mopſus. Dromo.

M. Quid ſit? quid agitur Dromo? Dro. *Sedetur:* M. Video, ſed quo modo ſe res habent tuæ. *D.* Vt ſolent iis, quibus ſuperi ſunt parum propitii. M

Jſtuc:

Iustuc omen auertat Deus, Quid agis? D. Equidē otium ago: id qnod vides, nimirum nihil. M. Præstat otiosum esse quam nihil agere, ego te fortassis occupatum seriis nogotiis interpello. D. Imo maxime vacuum. Iam enim me cæperat otii tædium, & congerronem desiderabam. M. Fortassis impedio, interrumpo, interturbo tuum negotium. D. Imo tædium otii discutis. Mo. da veniā si te parum in tempore interpellarem. D Imo in ipso tempore aduenis. Opportune te huc attulisti Optatus ades. Interuentus tuus est mihi vehemēter gratus. M. Fortassis aliquid seriæ rei inter vos agitur, cui nolim esse impedimento. D, Imo lupus (quod aiunt) ades in fabula: nam de te sermo erat. M. Facile crediderim, nam mihi huc venienti, mire tinniebat auris. D. Vtra? M, Leua. Vnde coniicio, nihil magnifice de me fuisse prædicatum, D, Imo nonnihil honorificum. M. Vanum igitur fuerit oportet, Sed quid est bonæ rei? D. Aiunt te venatorem esse factū. M. Jmo iam intra casses meos est præda quam venabar. Dr. Quæ nam? Mo. Lepida puella, quam perinde ducturus sum vosque oro, vt meas nuptias vestra præsentia dignemini honestare, D. Quænam est sponsa. Mo. Aloisia Chremetis filia. Dr. Egregium spectatorem formarum. Tuus oculis adlibuit illa nigro capillitio: simis naribus, ore prælargo, ventre prominulo? M. Desinite, mihi eam duxi, non

vobis non sat est, quod suo regi pulchra est regina? Ita demum illa mihi placebit, si vobis non admodum placeat.

Alia, Personæ
Syrus *Geta*:

S. Opto tibi multam fœlicitatem. G, Et Ergo tibi conduplicatum opto quicquid optas mihi. *S*. Quid agis rei? C, Confabnlor, *S*. Quid confabulare solus? G. Vt vides. S. Fortasse tecum: proinde tibi videndum, vt cum homine probo fabuleris. G. Imo cum lepidissimo congerrone confabulor. *S*. Quo? G, Apuleo, S. Illud quidem nunquam non facis: sed amant alterna camœnæ. Tu perpetuo studes. G. Non est vlla studiorum satietas S, Verum sed tamen est modus quidam, Non omittenda quidem sunt studia, sed tamen intermittenda nonnunquam, Nihil suaue, quod perpetuum: Voluptates commendat rarior vsus, Tu nihil aliud quam studes. Nũquam non studes Continenter incombis litteris, indesinenter inhæres Chartis. Studes noctes, & dies Nullum facis studendi finem neq; modum. G, Age, tuo more facis: rides me, vt soles, Nunc ludis tu quidem me, falsè me rides. Satyricum agis, Naso me suspendis adunco. Non me fallit tuum scomma. Nunc me ludos delitiasque facis, Pro delectamẽto me habes? Nunc plane ioco mecum agis rideor abs te. Eadem opera assue mihi auriculas asini-

ipsi

ipſi codices puluere, ſituque obducti loquuntur, quam ſim immodicus in ſtudio. *S*, Emoriar ni loquar ex animo. Diſpeream ſi quid fingo. Loquor id quod ſentio. Quod reſeſt dico: ſerio loquor. Ex animo loquor. Non ſecus ſentio, quem loquor.

Cur non viſis? formulæ.

L. Quid cauſæ eſt, quod tam diu nos non inuiſeris? Quid rei eſt: quod nos tam raro viſis? quare tam rarus es ſalutator? Quid accidit? Quid ſibi vult? Quid obſtitit, quo minus feceris nobis tui videndi copiam? Quid impedimento fuit?

Non licuit per occupationes, formulæ.

S. Non licuit per otium. Volui quidem, at non licuit mihi per mea negotia. Hactenus nō ſinebāt negotia, vt te viſerem. Occupatior fui quā vt potuerim. Vix ipſi mihi fuit copia mei præ moleſtis negotiis. Non defuit volūtas, ſed vetuit neceſſitas. Non licuit per valetudinem. *G*. Equidem accipio tuam excuſationem. ſed hac lege, ne ſæpius vtaris. Excuſatio tua iuſtior eſt quam vellem, ſi quidem valetudo in cauſa fuit. Hac lege mihi purgatus eris, ſi quod factum eſt, officio ſartias. *S*. Si ſuperiorem ceſſationem crebra viſitatione penſes, *S*. Amicitia noſtra firmior eſt, quam vt ſit tam vulgaribus officiis alenda. ſatis crebro viſit, qui conſtanter amat. *G*. Male ſit iſtis curis, quæ te nobis adimunt. Quod imprecer iſtis negotiis, quæ talem amicum nobis inuident? Peſſime ſit iſti ſe

bri,que nos tam graui desiderio torsit tui. Male pereat ista febris,te incolumi.

Mandandi ac pollicendi formulæ.

Iacobus Sapidus.

I Quæso vt hæc res tibi cordi sit. Etiam atque etiam rogo, vt hoc negotium tibi curæ sit. *S.* Si me ames,causam hanc tractabis diligenter. *S.* Desine ego tibi hoc effectum reddam,& quidem propediem. Curabo diligentius,quam si mea res ageretur. Tu in vtramuis dormias aurem,ego tibi hoc confectum dabo. Tu quietus esto, in me recipio prouinciam omnem,Gaudeo mihi datam occasionem,qua declarem meum in te animum. Equidem oratione nihil polliceor, sed re præstabo, quicquid est amici synceri,& ex animo bene volẽtis:nolim te lactare vana spe.

Successus.

S. Res succedat opinione melius. Fortuna voto vtriusque fauet. *Res* tua,& ventis & amne secũdo processit. Si fortuna nupsisset,non potuisses esse secũdior. Plus impetraui,quam fuissem ausus petere. *Res* omnis cecidit ex sentẽtia. Pulchre nobis cecidit hæc alea. Noctua volauit.

Gratiæ.

I. Equidem gratiam habeo, & habiturus sum quo ad viuam,maximam. Pro isto tuo in me officio pares agere gratias vix possim,referre ne quaquam

quã. Amo te plurimũ. Et habetur a me gratia, & habebitur ſemper. Habeo gratiã, quod meum tibi negotium cordi fuit. Plus tibi debeo, quam vt vnquã ſoluendo eſſe poſſim. Arctius me obligaſti quam vt ex diario tuo, vnquam nomen meum expungere quã. Hac re me tibi deuinctiorem reddidiſti, quã vt vnquã æs alienum perſoluere poſſim.

Reſponſio.

S. Aufer iſta, maior eſt noſtra neceſſitudo, quam vt vel tu mihi, vel ego tibi pro vllo officio debeã gratias agere. Non contuli in te hoc officium, ſed retuli. Sed benefacit, qui benefacit amico. Videor mihi beneficium accepiſſe, quod noſtrum officium boni conſulis. Qui bene meretur de amico, non dat beneficium, ſed fœnerat. *Si* ex animo probas officiũ in te meum, fac ſepius vtare. Ita credã tibi gratũ eſſe quod feci, ſi quoties deſiderabis operã meam, non roges, ſed imperes qnod voles.

Herilia.

Rabinus Syrus.

R. Heus heus furcifer, iamdudum rauceſco clamore, nec tu tamen expergiſceris, videre mihi vel cum gliribus certare poſſe. Aut ocyus ſurge, aut ego tibi fuſte ſomnum iſtum excutiam. Quando crapulam heſternam edormieris? non te pudet, ſomnium hominis, in multam lucem ſtertere? Qui frugi ſunt famuli, ſolent exortum ſolis anteuertere, curareque herus vt ſurgens reperiat om-

bri, que nos tam graui desiderio torsit tui. Male pereat ista febris, te incolumi.

Mandandi ac pollicendi formulæ.

Iacobus Sapidus.

I Quæso vt hæc res tibi cordi sit. Etiam atque etiam rogo, vt hoc negotium tibi curæ sit. Si me ames, causam hanc tractabis diligenter. *S.* Desine ego tibi hoc effectum reddam, & quidem propediem. Curabo diligentius, quam si mea res ageretur. Tu in vtramuis dormias aurem, ego tibi hoc confectum dabo. Tu quietus esto, in me recipio prouinciam omnem, Gaudeo mihi datam occasionem, qua declarem meum in te animum. Equidem oratione nihil polliceor, sed re præstabo, quicquid est amici synceri, & ex animo bene volẽtis: nolim te lactare vana spe.

Successus.

S. Res succedat opinione melius. Fortuna voto vtriusque fauet. Res tua, & ventis & amne secũdo processit. Si fortuna nupsisset, non potuisses esse secũdior. Plus impetraui, quam fuissem ausus petere. Res, omnis cecidit ex sentẽtia. Pulchre nobis cecidit hæc alea. Noctua volauit.

Gratiæ.

I. Equidem gratiam habeo, & habiturus sum quo ad viuam, maximam. Pro isto tuo in me officio pares agere gratias vix possim, referre ne quaquam

quã. Amo te plurimũ. Et habetur a me gratia, & habebitur ſemper. Habeo gratiã, quod meum tibi negotium cordi fuit. Plus tibi debeo, quam vt vnquã ſoluendo eſſe poſſim. Arctius me obligaſti quam vt ex diario tuo, vnquam nomen meum expungere quã. Hac re me tibi deuinctiorem reddidiſti, quã vt vnquã æs alienum perſoluere poſſim.

Reſponſio.

S. Aufer iſta, maior eſt noſtra neceſſitudo, quam vt vel tu mihi, vel ego tibi pro vllo officio debeã gratias agere. Non contuli in te hoc officium, ſed retuli. *S*ed benefacit, qui benefacit amico. Video r mihi beneficium accepiſſe, quod noſtrum officium boni conſulis. Qui bene meretur de amico, non dat beneficium, ſed fœnerat. *S*i ex animo probas officiũ in te meum, fac ſepius vtare. Ita credã tibi gratũ eſſe quod feci, ſi quoties deſiderabis operã meam, non roges, ſed imperes qnod voles.

Herilia-

Rabinus Syrus.

R. Heus heus furcifer, iamdudum rauceſco clamore, nec tu tamen expergiſceris, videre mihi vel cum gliribus certare poſſe. Aut ocyus ſurge, aut ego tibi fuſte ſomnum iſtum excutiam. Quando crapulam heſternam edormieris? non te pudet, ſomnium hominis, in multam lucem ſtertere? Qui frugi ſunt famuli, ſolent exortum ſolis anteuertere, curareque herus vt ſurgens reperiat om-

nia parata. Vt ægrè diuellitura nido tepefacto cuculus. Dum ſcalpit caput, dum diſtendit neruos dum oſcitat, tota abit hora. S, Vix dum diluxit. R, Credo tibi, nam tuis oculis adhuc multa nox eſt: tibi nox adhuc eſt concubia. S. Quid me iubes facere? R. Fac vt luceat foculus, verre pilium ac pallium, exterge calceos & crepidas. Inuerſas caligos, primum intus perga ſcopis, mox foris deinde ſuffitum aliquem facito, purgando aeri: Accende lucernam. Multa mihi lineum induſium, ac ad ignem fumi expertem ſicca lotũ. S. Fiet. R, Atqui moue te ocyus, iam hæc feciſſe, oportuit. S, Moueo, R, Video, ſed nihil promoues. Vt incedit teſtudo. S. Non poſſum ſimul ſorbere & flare. R Etiã ſententias loqueris carnifex? Tolle matulam, compone lecti ſtragulas, reuolue Cortineas. Verre pauimentum. Verre ſolũ cubiculi. Adfer aquam lauandis manibus. Quid ceſſas aſine? Annus eſt, priusquam accendas candelam. S. Vix reperio ſcintillam ignis. R. Sic heri condidiſti. S. Nec follem habeo, R, Vt reſponſat Nebulo, quaſi qui te habeat, careat folle? S, Quam imperioſum habeo dominum: Vix huius iuſſis, decem expediti famula, fuerint ſatis, R. Quid ais ceſſator S. Nihil omnia rectè, R, Non ego te audio obmurmurantem? S, Equidem precor, R, Credo, Pater noſter inuerſum: precationem opinor Dominicam præpoſterè. Quid gannis de imperio? S. Pre-

cor

cor tibi, vt fias Imperator. *R.* Et ego tibi, vt fias homo excaudiee. *S.* Sequere me ad templum vsque: mox domum recurrito, lectos concinnato. Hæc confusa, suo quæque loco digerito: fac vt niteat tota domus, matulam defricato. *Hæc* sordida sub moueto ab oculis, fortassis inuisent me quidē aulici. *S.* Si quid sensero prætermissum, vapulabis largiter. *S.* Hic sane noui benignitatem tuam. *R.* Proinde caue, si sapis. *S.* At interim de prādio nulla fit mentio. *R.* Vah, vt hæc mentem habet furcifer. *N*on prandeo domi. Itaque sub horam decimam ad me transcurrito, deducturus me eò, vbi sum pransurus. *S.* Tiqi quidem prospectum, sed hic interim nihil est, quod edam. *R.* Si non est quod edas, est quod esurias. *S.* Nemo fit esuriendo satur. *R.* Est panis. *S.* Est, sed ater, & furfuroceus. *R.* Delicias hominis, te quidem fœnum esse oportuit; si papulum detur te dignū. An postulas vt te asinum tātum placentis saginē? si fastidis panē citra ob sonium, adde porrum, aut si mauis, cepe.

Alia.

R. Est tibi abeundum in forum. *S.* Tam procul? *R.* *N*on sunt nisi sex passus: tibi pigro sūt bis mille. Consulam autem tuæ pigritiæ. Eadem legatione multa conficies negotia. Tu supputa in digitos, vt memineris. Primum flectes ad vestarium, ac thoracem vndulatum, si iam perfectus est ab eo recipies. Hinc quæras Cornelium vere darium

um, Is plerũque est in Coruo, ibi potat. *R.* Rogabis, si quid habet litteratum ad me, & ad quem diem sit profecturus. Deinde conueniens mercatorem pannarium, rogabis meis verbis, ne quid sollicitus sit, quod pecuniã non miserim ad diem præscriptum: numerabitur propediem. *S.* Quando? ad Kalendas Græcas? *R.* Rides ganeo? Imo, ante Kalendas Martias. In redditu deflectas ad læuam, & ex Bibliopolis discens, si quid adnectum sit nouorũ libellorũ è Germania. Cognosce qui sint, & quã ti venales. Post hæc rogabis Coclenium vt mihi dignetur esse conuiua alioquin cœnaturo soli. *S.* Etiam conuiuas vocas? non habes domi vnde vel murem pascas. *R.* Proinde tu cõfectis cæteris, abi ad macellum, & eme nobis armum ouillem. eum curabis diligentur assum. Audin hęc? *S.* Plura quẽ vellem, R. vt vide, vt memineris. Vix potero dimidiũ. R. Etiã hic stas cessator? Iam rediisse oportuit. *S.* Quis possit vnus tot rebus, obeundis sufficere? Deduco ac reduco. Sũ illi à scopis, à matula, à pedibus, à manibus, à poculis, à libellis, á rationibus, à iurgiis, à legationibus, Postremo, non video illi sit sat occupatus nisi sim & coquus.

Alia.

R. Proser ocreas: nam equitandum est. S. En adsunt. *R.* Probe quidem abs te curatæ, totæ albent situ. Opinor nec extersas nec ynctas hoc anno,

anno, adeo, rigent præ ficcitate. Exterge subito panno, mox vnge ad ignem diligenter ac macera donec molleſcant. S. Curabitur. R. Vbi calcaria? S. Adſunt. R. Verum: ſed obducta rubigine. Vbi frænum & ephippia? S, Sunt in promptu. R. Vide ne quid deſit, aut ne quid ruptum, aut mox rumpendum, ne quid nobis ſit in mora, cum erimus in curſu Propera ad cellarium, & hoc totum cura ſarciendum. Reuerſus in ſpice, ſoleas, ſiue calceos equorum, num qui claui deſint, aut vacillent.

Quam macilenti ſunt equi quamque ſtrigioſi? Quoties abſtergis, aut pectis illos in anno? S, Imo quotidie, R, Nimirum res ipſa loquitur. Ieiunant, opinor. nonnunquam totum triduum. S. Minime R. Negas tu quidem, ſed aliud dicturi ſint equi, ſi loqui liceat. Quanquam ſatis loquantur ipſa macie. S. Curo ſedulo. R. Cur igitur tu habitior equis? S. Quia non paſcor fœno, R. Hoc igitur reſtat. Adorna manticam celeriter. S. Fiet,

Monitoria.

Pedagogus, Puer.

Pæ| Tu mihi videre non in aula natus, ſed in caula, adeo moribus es egreſtibus. Puerũ ingenuum decent ingenui mores, Quoties alloquitur te quiſpam, cui debes honorem, compone te in rectum corporis ſtatum. aperi caput: vultus ſit nec triſtis, nec toruus, nec impudens, nec proteruus nec inſtabilis, ſed hilari modeſta temperatus o-

culi verecundi, semper intenti in eum cui loqueris, iuncti pedes, quietę manus, Nec vacilles alternis tibiis, nec sinc gesticulę manus, nec mordeto labrū, nec scalpito caput, nec fodito aures, Vestis item ad decorum componatur, vt totus cultus vultus, gestus, & habitus corpori ingenuā modestiam, & verecundam indolem præse ferat. Pu. Quid si meditur, ? Pæ. Fac. Pu. Siccine satis? Pu. Nondum. Pu, Quid si sic? Pę. Propemodum. Pu. Quid si sic? Pæ. Hem satis est. isthuc tene. Ne sis in epte loquax, aut præceps. Ne vagetur animus, interim, sed sis attētus quid ille dicat. si quid eris respondendum, id facito paucis ac prudenter, sub inde præfatus honorem, nonnunquam & addito cognomento honoris gratia. Atque, identidem modice flectas alterum genu, præsertim vbi responsum absolueris. Neca beas, nisi precatus veniam, aut ab ipso dimissus. Nunc, age, specimē aliquod huius rei nobis præbe. Quantum temporis absuisti á maternis ædibus? Pu. Iam sex ferme menses. Pę. Addendum erat, Domine. Pu. Iam sex ferme menses, Domine. Pæ. Non tangeris desiderio matris? Pu. Nonnunquam sane. Pæ, Cupis eam reuisere? Pu. Cupio domine si id pace liceat tua. Pæ. Nunc flectendum erat genu. Bene habet, sic pergito. Qūm loqueris caue ne præcipites, sermonem, aut hæsites lingua, aut palato immurmures: sed, distincte clare, articulate cōsuescito proferre

ferre verba tua. *Si* quem, præteribis natu grandē, magistratum, sacerdotem, doctorem, aut alioqui virum grauem, memento aperire caput, nec pigeat inflectere genu. In conuiuio, sic te præbebis hilarem, vt semper memineris quid deceat ætatem tuam. Postremus omnium, admoueto manum patinæ. Si quid datur lautius, recusato modeste: si instabitur, accipe, & age gratias, mox decerpta protiuncula, & quod reliquum est, illi redito, aut alicui proxime accumbenti. *Si* quis præbibet, hilariter illi bene precare, sed ipse bibito, modice. Si non sitis: tamen admoueto cyathum labiis. Arride loquentibus, ipse nequid loquaris nisi *Rogatus*. Si quid obscœni dicitur, arride, sed compone vultum, quasi non intelligas. *Ne* cui obtrectato, ne cui temet anteponito, ne tua iactato, ne aliena despicito. Esto comis, etiam erga tenuis fortunæ sodales. Neminem deferto. *Ne* sis lingua futuli. Ita fiet, vt sine inuidia laudem inuenias, & amicos pares. Si videris conuiuium esse prolixius, precatus veniã, ac salutatis cõuiuis subducito te a mensa. Vide, vt horum memineris, *Pu*. Dabitur opera mi Præceptor. *Nunquid* aliud vis? *Pæ*. Adito nunc libros tuos. *Pu*. Fiet.

De lusu.

Nicolaus, Hyeronimus, Cocles. Padagogus.

N. Iamdudum & animus, & cœlum, & dies inuitat ad iudendum. *H*. Inuitant quidem hæc omnia

nia, ſed ſolus præceptor non inuitãt. N Subornandus orator quiſpiam, qui neniam extorqueat: H: Apte quidem dictum extorqueat. Nam citius clauam extorſeris è manu Herculis, quam ab hoc ludendi veniam. At olim illo nemo fuit ludendi auidior, N. Verum, ſed iam olim ille oblitus eſt ſe fuiſſe puerum. Ad verbera facillimus eſt, & liberalis; hic parciſſimus idemq; difficilimus. Hy. At tamen portrudendus eſt aliquis legatus non admodum verecundæ frontis, quem non illico protelet ſuis ſæuis dictis N. Eat, qui volet, ego carere malo, quam rogare. Hy. *Nemo magis accommodus* ad hanc legationem quam Cocles. N. Nemo profecto. Nam perfrictæ frontis eſt, ac bene linguax, deinde, ſenſum hominis pulchre callet. *Hy.* Cocles ab omnibus nobis magnam es initurus, gratiam. C. Equidem experiar ſedulo, Verum ſi non ſucceſſerit, ne conferte culpam in oratorem veſtrum. Hy. Bene ominare: ſi te ſatis nouimus, impetrabis. Abi orator, redibis exorator. C. Eo Bene fortunet legationem meam Mercurius. *Salue* præceptor. P, Quid ſibi vult nugamentum hominis? C, *Salue* præceptor obſeruande. P. Inſidioſa ciuilitas, ſatis iam ſalueo, dic quid tibi velis? C. Totus Diſcipulorum tuorum grex orat ludendi veniam, *P*, Nihil aliud quam luditis, etiam abſque venia, C, *Scit* tua prudentia, vigorem ingeniorum excitari moderato luſu, quemadmodum nos docuiſti

euisti ex Quintiliano. *P.* Sane vt istuc tenes quod pro te facit, laxamento opus est iis qui vehementer laborant: vobis qui segniter studetis, & acriter luditis, fœno magis opus est, quam laxatis habenis, C. Adnitimur pro viribus. Et si quid hactenus cessatum est, post diligentia farceatur. *P.* Oh fartores, Quis erit fide iussor, istuc futurum? Co, Ego capitis mei periculo non dubitem esse sponsor. *P*: Imo culi periculo potius. *S*cio quam non sit tutum tibi credere. Tamen hic periculum faciam, quam sis bonæ fidei. *S*i dederis verba, post hac ne quicquam mecum egeris. *L*udant, sed gregatim in campis. Ne diuertant ad compotationes, aut alia nequiora. Mature se recipiant domum: ante solis occubitum. C, Fiet, Exorati, quanquã ægre. H: O lepidum caput, omnes amamus te plurimum C, Sed interim cauendum, ne quid peccemus alioqui de meo tergo dependendũ foret: fide iussi vestro omnium nomine, qnod si quid accidat, non est quod me post hac vtamini legato, H, Cauebitur: sed quod lusus genus potissimum placet? C, De hoc in campo consultabimus,

Pila.

N: *N*ulla res melius exercet omnes corporis partes, quam pila palmaria, sed aptior hyemi, quam æstati, *H* Nullum anni tempus nobis parũ accommodum est ad ludendum, N Minus sudabitur, si ludamus reticulo. H, Imo reticulum pis-

catoribus

catoribus relinquamus? Elegantius. est palma vti. V. Age, nihil moror, sed quanti certabimus? *H.* Ta litro, sic parcetur pecuniæ. *N.* at ego malo fronti parci, quam pecuniæ. *H.* Et mihi frons charior est pecunia. Aliquo periculo certandum est, alioqui friget lusus. *N.* sic res habet vt dicis. *H.* vtra pars prior euicerit tres lusus, ei victa pendet sextam drachmæ patrem: sed hac lege, vt quicquid e victoriis collectu fuerit, insumatur in conuiuium, ad quod pariter vocenter omnes. *N.* Placet lex, & rata esto, superest igitur, sortiamur partes. Nam sumus ferme pares omnes, vt nō admodū referat, quis tui coniungatur. *H.* Tu tamē me longe peritior es. *N.* Vt sim, sed tu fœlicior. *H.* Etiam hic valet fortuna? *N.* Illa nusquam nō regnat. *H.* Age fiat sortitio. Euge, bene cecidit, contigere quos volebam. *N.* Et nos nostræ sodalitatis non penitet. *H.* Agedum, simus viri: amat victoria curam. Suum quisque locum gnauiter tueatur, Tu mihi consistea tergo, excepturus pilā, si me trāsvolet, tu istic obserua: repulsurus huc ab aduersariis reuolantem. *N.* Ne musca quidem hac præter uolarit impune. *H.* Agite bonis auibus, mitte pilā in tectum. Qui miserit nihil præfatus, frustra miserit. *N.* Hem accipit igitur. *H.* Mittito: si miseris extra lineas, aut infra supraue tectum, vestro damno fuerit, at certe nobis fraudi esse nolim: Tu fane parum commode mittis. *N.* Tibi quidē, at nobis

bis commode. H. Vt miseris, ita remittam, par pari referam. *Sed* præstat ingnuè legitimèque ludere. M. In ludo pulchrum est arte vincere. H. Fateor, atque etiam, in bello. *Sed* habet vtraq;, pars suas leges. Et sût artes illi berales. N, Credo plures septem. Signa terminum testula aut rudere, aut si mauis pileo tuo. H. Tuo malim. N. *Rursus* accipe pilam. H. Mitte. Pone notam, N. Habemus duos terminos satis longinquos. *H* Vt cunque, sed tamen vincibiles. *N*, Plane vincibiles, si nemo repugnet. *H*, Euge priorem metam præcurrimus. Vicimus quindecim: *Heus* præbete, vos viros: viceramus & hic, si tu tuo constitisses loco. Sumus igitur pares. N, Non diu futuri. Vicimus Triginta: Vicimus quadraginta quinque. *H*. Sestertia? *N*, Non. *H*, Quid igitur? N. Numeros. H. Quo pertinent numeri, si nihil est quod numeres? *N*. Noster hic ludus est, H. Præpropere tu quidem, ante victoriam canis triumphum. Vidi, qui vincerent ab hoc numero, qui nihil habebant. Varia est vt Matris, ita lusus alea Habemus triginta. Iam rursum pares sumus. N. Nunc serio res agitur, Eugè successit, habemus potiores. *H*: Non diu habituri. Dixin? *Rursus* æquali fortuna sumus. *N*. Diu nutat fortuna velut anceps vtris velit addicere victoriam. O sors fortuna si nobis faueris, dabimus tibi maritum. Euge audiuit votum, penes nos est huius certaminis victo-

ctoria. Pone notam cretaceam ne excidat, H. Jam appetit vespera, & sudatum est satis, præstat á ludendo desistere ne quid nimis. supputemus lucrum N. Nos euicimus tres drachmas, vos duas. Restat igitur vna, ad compotiunculam. Sed interim quis soluet pretium pilarum? H. Omnes ex æquo, pro sua quisque portione. Nam lucrum ex illius est quam vt inde possit aliquid decidi.

Ludus Globorum missilium.

Adolphus. Bernardus.

A. Tu toties apud me gloriatus es, te mirum quendam esse artificē in certamine mittendorū globorum Age, libet experiri, qui vir sies. B. Nihil detrecto, huc si quid libet. Nunc tu plane quod dici solet, in planitiem prouocas equum. A. Et tu sēties me non esso asinum. B. Placetne monomachia, vt vnus vt vno congrediatur, an mauis, adiungi socios periculi? A Malo μόνομαχίαν, ne qua pars victoriæ decidatur alteri, B. Istuc & ipse malo, vt laus in solidum sit mea, A. Hi spectatores erunt & arbitri. B. Recipio: sed quod erit victori præmium, aut quæ victo pœna? *A.* Quid si victo āputetur auricula? B. Imo testium alter exsecetur potius non est magnificum certare pro pecunia. Tu Germanus es, ego Gallus. Decertemus pro suæ vterque gentis gloria; & si vicero, tu ter exclamabis: Eloreat Gallia. si victus (quod absit) fuero totidem verbis celebrabo tuam Germaniam. *A.*

Age

age, placet conditio. B. Adsit fortuna, quando periclitantur hoc ludo duæ maximæ nationes. Sint æquales sphæræ. A. Nosti saxũ illud prominens, haud procul á porta. N. Noui. A. Ea erit meta, & hæc linea. B. Esto, sed sint, inquam, pares globi. A Minus discernas ouum ab ouo, aut ficum a ficu: sed mea non refert, vtrum mauis, elige. B. Mitte. A. Heus tu, mihi nõ brachium. sed balistinã habere videris ita torques globum. B. Satis momordisti labrum: satis rotasti brachium, tandem mitte. O vires Herculeas, sed tamen vinco. A. Nisi sceleratus ille laterculus obstitisset, præuerteram te, B. Consiste in sphæræ tuæ vestigio. A. Nõ vtar dolo malo. Cupio virtute, non fraude vincere, quandoquidem de gloria certamẽ est. Bene vertat. B. Ingens profecto iactus, A, Ne ride priusquã viceris, Adhuc pene sumus pares. B. Nunc res agitur, Vter prior metam contigerit, is vicerit. A. Vici, canta. B. Sed definiendum erat, quoto ludo constaret victoria. Nam primo nondum incaluerunt vires. A. Definiãt arbitri. A. Tercio. B. Placet. A. Quid ais, agnoscisne victorem? B. Tibi fortuna magis aspirauit, viribus & arte non tibi cesserο. Sed quod arbitri pronunciauerint id sequar. A. Germanus vicit, & hoc glorioſior est victoria, quod talem artificem vicerit. Nunc canta Galle B. Sum raucus. A. Hoc Gallis non nouum est, sed tamen coccyssa. B. Floreat Germaniater. A. Imo

ter

ctoria. Pone notam cretaceam ne excidat, H. Jam appetit vesperа, & sudatum est satis, præstat á ludendo desistere ne quid nimis. supputemus lucrum N. Nos euicimus tres drachmas, vos duas. Restat igitur vna, ad compotiunculam. Sed interim quis soluet pretium pilarum? H. Omnes ex æquo, pro sua quisque portione. Nam lucrum ex illius est quam vt inde possit aliquid decidi.

Ludus Globorum missilium.

Adolphus. *Bernardus.*

A. Tu toties apud me gloriatus es, te mirum quendam esse artificē in certamine mittendorū globorum Age, libet experiri, qui vir sies. B. Nihil detrecto, huc si quid libet. Nunc tu plane quod dici solet, in planitiem prouocas equum. A. Et tu sēties me non esso asinum. B. Placetne monomachia, vt vnus vt vno congrediatur, an mauis, adiungi socios periculi? A Malo μόνομαχίαν, ne qua pars victoriæ decidatur alteri. B. Istuc & ipse malo, vt laus in solidum sit mea. A. Hi spectatores erunt & arbitri. B. Recipio: sed quod erit victori præmium, aut quæ victo pœna? *A.* Quid si victo āputetur auricula? B. Imo testium alter exsecetur potius non est magnificum certare pro pecunia. Tu Germanus es, ego Gallus. Decertemus pro suæ vterque gentis gloria; & si vicero, tu ter exclamabis: Eloreat Gallia. si victus (quod absit) fuero totidem verbis celebrabo tuam Germaniam. *A.*

Age

age,placet conditio.B. Adsit fortuna, quando periclitantur hoc ludo duæ maximæ nationes. *Sint* æquales sphæræ.A. Nosti saxũ illud prominens,haud procul á porta.N.Noui.A.Ea erit meta,& hæc linea.B.Esto, sed sint, inquam,pares globi.A Minus discernas ouum ab ouo, aut ficum a ficu:sed mea non refert,vtrum mauis,elige. *B.* Mitte.A. Heus tu,mihi nõ brachium.sed baliſtinã habere videris ita torques globum,*B. Satis* momordisti labrum:satis rotatti brachium, tandem mitte.O vires Herculeas,sed tamen vinco.A.Nisi sceleratus ille laterculus obstitisset, præuerteram te,*B.*Consiste in sphæræ tuæ vestigio.A.Nõ vtar dolo malo. Cupio virtute, non fraude vincere, quandoquidem de gloria certamẽ est.*B*ene vertat.*B.* Ingens profecto iactus,A,Ne ride priusquã viceris,Adhuc pene sumus pares. *B.*Nunc res agitur,Vter prior metam contigerit, is vicerit.A. Vici,canta.B.*S*ed definiendum erat,quoto ludo constaret victoria.*N*am primo nondum incaluerunt vires.A.Definiãt arbitri.A.Tercio.*B.* Placet. A.Quid ais,agnoscisne victorem?*B.* Tibi fortuna magis aspirauit, viribus & arte non tibi cesserо. *S*ed quod arbitri pronunciauerint id sequar.A. Germanus vicit, & hoc glorioſior est victoria, quod talem artificem vicerit.*N*unc canta Galle *B.*Sum raucus.A. Hoc Gallis non nouum est, sed tamen coccyssa.B.Floreat Germaniater. A. Imo

ter

ter hoc erat canendum.B. Contraximus ſiticulã, eamus ad compotatiũculã,ibi perficietur cãtica. A,Nõ recuſo ſi ita videtur arbitris.B. Ita cõmodius eſt.Melius canet Gallus colluto gutture.

Ludus ſphæræ per annulum ferreum.

Gaſper: Fraſmus,

G,Age nos auſpicamur,victo ſuccedet Marcolphus.E,Sed quod erit victori præmiũ: G. Victus ex tempore faciet & recitabit diſtichon in laudem victoris.E.Accipio legem.G.Viſine ſortiamur vter prior incipiet? *Eſto* tu prior, ſi lubet ego malim eſſe Abbas.G.Hoc tua conditio potior eſt,quod tibi nota eſt area verſaris in tua arena.Jn hac exercitatior ſum,quam in libris: tamen iſtud perquam exigui momenti eſt,E. Aequũ eſt vt tantus artifex in hoc certamine: mihi largiare nonnihil.G,Imo iſtuc abs te peterem iuſtius: ſed parum eſt honeſta precari victoria: Is demum vincit,qui ſuo Marte vincit.Ita ſumus pares, vt non melius cõmiſſus fuerit olim cum Bitho Bacchius.E.Tua ſphera commodior eſt mea: G, Et tua vola vincit meam,E,Ludito legitime abſque technis,ac dolo malo,G, Dices tibi rẽ eſſe cum homine probo,E,Sed prius audire cupio, huius ſphæriſterii plebiſcita G,Quaternio ludum abſoluit,qui hanc lineã præterierit in damno eſt.Reliquos limites ſi tranſilias,ſine fraude fiet. Qui globum ſuo loco mouerit,perdetius feriendi.E.

Intelligo.

Intelligo. G. En occlusi tibi portam. E. Sed istinc te executiam. G. Id si feceris, cedam tibi huius certaminis palmam. E. Bona fide? G. Optima, non enim potes alia via, nisi sic mittas sphæram tuam in parientẽ, vtresileat in meã. E. Jd experiar. Quid ais bone vir? Nonne depulsus es? G. Fateor, vtinã tam sapiens esses, quam es Fœlix Sed istuc sentiestẽtanti vix semel succesſerit? E. Imo si quid audes deponere pignoris, nisi tertio quoque experimẽto succesſerit, vinces, sed interim redde pactum præmium. G. Quodnam? E distichor. G. Reddam E. Et quidem extempore. Quid arrodis vnguem? G. Habeo. F. Recita clarè. G Clarissime.

Plaudite victori iuuenes hic quot quot adestis.
Nam qui me vicit doctior est nebulo.

Nonne distichon habes? E. Habeo, sed quale abste allatum est, tale tibi referetur.

*S*altus. Personæ.

Vincent, Laurent,

V. Lebetne decertare saltu? L. Ludus iste non conuenit pransis. V Quamobrem? L. Quia vẽtris saburia grauat corpus. V. Nõ admodum sanè, qui pransi sint in pædagogio. Nam hi plerumque cœnaturi sunt, priusquam absoluerint prandium. L Quod igiter saliendi genus placet? V. Auspicemur ab eo: quod est simplicimũ à saltu locustarum, siue mauis ranarum, viraque tibia, sed iũctis pedibus. Qui longissime promouerit cingulum,

coronam feret. Huius vbi erit ſatietas, aliud atque aliud genus experiemur. *L.* Equidem nullum recuſabo genus niſi quod geritur cum periculo tibiarum: nolim mihi rem eſſe cum chirurgis, V. Quid ſi contemnas vnica tibia? L. Iſte ludus eſt Empuſæ: valeat. V. Haſtæ innixum ſalire, cum primis eſt elegãs. L. Liberalius eſt certare curſu. Siquidẽ hoc certaminis genus, apud Virgiliũ propoſuit & Aeneas, V. Verum, idem propoſuit & cæſtuum certamen, quo non delector. *L.* Deſigna ſtadium hoc loco ſit carcer. Quercus iſta ſit meta. V. Sed vtinam adeſſet Aeneas, qui proponat & præmia victori. L. Victori abunde magnum præmium eſt, gloria V. Victo potius, pandum erat præmium, ſolatii gratia, *L.* Sit igitur victo præmium, vt lappa corronatus redeat in vrbem. V. Equidem non recuſarim, ſi tu præcedas tibia canens L. Eſt ingens æſtus, V. Nec mirum, quum ſit ſolſtitium æſtiuum. L. Præſtiterat natare V. Mihi non placet ranarum vita: Animal ſum terreſtre, non amphibion. *L.* Sed tamẽ hoc exercitamẽti genus olim cum primis habebatur liberale. V. Imo etiã vtile. *L.* Ad quid? V. Si fugiendum ſit in bello, ibi potiſſimum valent qui ſeſe curſu pedum, & natatu exercuerunt. *L.* Artem narras haud quaquam aſpernendam. Neque enim minus laudis eſt aliquando bene fugere, quam fortiter pugnare, V. Sum plane rudis, & imperitus natandi, nec ſine periculo

periculo versamur in alieno elemento, L. Sed assuefacere oportet. Nemo nascitur artifex. V. At ego istius generis artifices permultos audio natasse, sed non enatasse. Experieris primum innixius suberi. L. Nec suberi fido magis quam pedibus Si verbis cordi est natatio, spectator esse malo, quam certator.

Venatio.

Paulus, Thomas, Vincentius, Laurentius Bartholomeus.

P. Trahit sua quenque voluptas, mihi placet venatio. T. Placet & mihi, sed vbi canes? Vbi venabula? Vbi cassles? P. Valeant apri, vrsi, cerui, & Vulpes, nos insidiabimur Cuniculis. At ego laqueos iniitiam locustis, insidiabor grellis. L. Ego ranas captabo. B. Ego papiliones venabor, L. Difficile est sectari volatia. B. Difficile, sed pulchrum Nisi pulchrius esse dicis. sectari lumbricos, aut cochleas, quia carent alis. L. Equidem malo insidiari piscibus: est mihi hamus elegãs. B. Sed vnde parabis escam? L. Lumbricorum vbiquæ magna est copia. B. Est, si tibi velint prorepere è terra. L. At ego mox efficiam, vt multæ myriades prosiliant. B Quo pacto? Incantamentis? L. Videbis artem, imple hanc situlam aqua. Hos iuglandium summos cortices virentes, fractos, immittito. Hac aqua perfunde solum. Nunc obserua pauliſper, Vides emergentes? B. Rem prodigiosam video.

Sic olim opinor exiliebant armati, ex ſatis ſerpẽtis dentibus. Sed plerique piſſes, delicatioris & elegantioris ſunt palati, quam vt eſca tam vulgari capiantur. *L.* Noui quoddam infecti genus, quo talibus inſidiari ſoleo. *B.* Tu vide an poſſis imponere piſcibus, ego ranis faceſſam negotium. *L.* Quomodo, reti? *C.* Non, ſed arcu, *E.* Nouum piſcandi genus. *B.* At non iniucundum? vide bis, & fateberis. *V.* Quid ſi nos duo micemus digitis? *P.* Ignauum eſt ad reſticum luſus genus, Ad focum deſidentibus magis conuenit quam in campo verſantibus. *V.* Quid ſi certemus nucibus? *P.* Nuces admodum pueris relinquamus, nos grandiuſculi ſumus. *V.* Et tamen nihil aliud adhuc quam pueri ſumus. *P.* Sed quibus decorũ eſt ludere nucibus, iiſdẽ non indecorũ eſt equitare in arundine longa. *H.* Tu igitur, præſcribito luſus genus, ſequar quocunque vocaris. *P.* Et ego futurus ſum omnium horarum homo.

Euntes in ludum literarium.

Siluius, Ioannes.

I. Cur adeo curris Johannes? *I.* Cur lepus, vt aiunt, pro canibus? *I.* Quid hoc prouerbii eſt? *I* Quaſi niſi adfuero in tempore ante recitatum catalogum actum eſt de pelli mea. *I;* Hac quidem ex parte nihil eſt periculi: mo do præterita eſt quiuta. Inſpice horologium, manus nondum attigit punctum, quod horam ab hora, æquis ſpatiis

tus dirimit. I. Quid loquebatus? *S.* Horam esse quintam. I. At ego vix habeo fidem horologiis, mentiuntur nonnunquam. *S.* At mihi fide, qui campanæ vocem audiui. I. Sed est & aliud, vnde magis etiam timeam: reddenda est memoriter hesterna lectio, satis prolixa. Vereor, vt possim. *S.* Commune periculum narras, nam & ipse vix satis teneo. I Et nosti præceptoris sæuitiam. Omnis illi noxia capitalis est, nec magis parci nostris natibus quam si corium esset bubulum. *S.* Verum is non aderit in ludo. I. Quem igitur vicarium cõstituit? *S.* Cornelium. *I.* Strabum illum? væ nostris natibus. Is vel Orbilio plagosior est. *S.* Verum dicis, & ideo non raro sum illius brachio precatus paralysim. Non est pium imprecari præceptori: nobis potius cauendum, ne incidamus in illius tyranni manus. *S.* Reddamus inter nos vicissim, altero codicem inspiciente. *I.* Pulchre mones. *S.* Fac præsenti sis animo. Nam metus officit memoriæ. I. Facile deponerem pauorem, si non adesset periculum. At in tanto discrimine, quis possit esse securus animo? *S.* Fateor attamen non agitur de capite, sed de parte diuersa.

Aia.

Cornelius, Andreas.

C. Scite tu quidem pingis, sed charta tua perfluit. Charta subhumida est, ac transmittit atramentum. A. Quæso, vt appares mihi pennã hanc.

Sic olim opinor exiliebant armati, ex ſatis ſerpẽtis dentibus. Sed plerique piſſes, delicatioris & elegantioris ſunt palati, quam vt eſca tam vulgari capiantur. *L.* Noui quoddam infecti genus, quo talibus inſidiari ſoleo. *B.* Tu vide an poſſis imponere piſcibus, ego ranis faceſſam negotium. *L.* Quomodo, reti? *C.* Non, ſed arcu, *E.* Nouum piſcandi genus *B.* At non iniucundum? vide bis, & fateberis. *V.* Quid ſi nos duo micemus digitis? *P.* Ignauum eſt ad reſticum luſus genus, Ad focum deſidentibus magis conuenit quam in campo verſantibus. *V.* Quid ſi certemus nucibus? *P.* Nuces admodum pueris relinquamus, nos grandiuſculi ſumus. *V.* Et tamen nihil aliud adhuc quam pueri ſumus. *P.* Sed quibus decorũ eſt ludere nucibus, iiſdẽ non indecorũ eſt equitare in arundine longa. *H.* Tu igitur, præſcribito luſus genus, ſequar quocunque vocaris. *P.* Et ego futurus ſum omnium horarum homo.

Euntes in ludum literarium.

Siluius, Ioannes.

I. Cur adeo curris Johannes? *I.* Cur lepus, vt aiunt, pro canibus? *I.* Quid hoc prouerbii eſt? *I* Quaſi niſi adfuero in tempore ante recitatum catalogum actum eſt de pelli mea. *I;* Hac quidem ex parte nihil eſt periculi: mo do præterita eſt quiuta. Inſpice horologium, manus nondum attigit punctum, quod horam ab hora, æquis ſpatiis

tus dirimit. I. Quid loquebatus? *S.* Horam esse quintam. I. At ego vix habeo fidem horologiis, mentiuntur nonnũquam. *S.* At mihi fide, qui campanæ vocem audiui. I. Sed est & aliud, vnde magis etiam timeam: reddenda est memoriter hesterna lectio, satis prolixa. Vereor, vt possim. *S.* Commune periculum narras, nam & ipse vix satis teneo. I Et nosti præceptoris sæuitiam. Omnis illi noxia capitalis est, nec magis parci nostris natibus quam si corium esset bubulum. *S.* Verum is non aderit in ludo. I. Quem igitur vicarium cõstituit? *S.* Cornelium. *I.* Strabum illum? væ nostris natibus. Is vel Orbilio plagosior est. *S.* Verum dicis, & ideo non raro sum illius brachio precatus paralysim. Non est pium imprecari præceptori: nobis potius cauendum, ne incidamus in illius tyranni manus. *S.* Reddamus inter nos vicissim, altero codicem inspiciente. *I.* Pulchre mones. *S.* Fac præsenti sis animo. Nam metus officit memoriæ. I. Facile deponerem pauorem, si non adesset periculum. At in tanto discrimine, quis possit esse securus animo? *S.* Fateor attamen non agitur de capite, sed de parte diuersa.

Aia.

Cornelius, Andreas.

C. Scite tu quidem pingis, sed charta tua perfluit. Charta subhumida est, ac transmittit atramentum. A. Quæso, vt appares mihi pennã hanc.

C. Deest mihi gladiolus scriptorius. A. En tibi. C. Hui, quám obtusus. A. Accipe coticulam. C. Vtrũ mauis scribere cuspide duriuscula an molliore? A. Attempera, ad manum tuam. C. Ego milliore soleo. A. Quæso vt mihi describas ordine, figuras elementorum. C. Græcas, an Latinas? A Latinas primum conabor imitari. C. Suppedita chartam. A. Accipe. C. Sed meum atramentum dilutius est, subinde infusa aqua. A. At meum linteolum prorsus exaruit. C. Immũge, nisi mauis immeiere. A. Imo potius rogabo alicũde. C. Præstat habere domi, quam rogare commodato. A. Quid est scholasticus, absque calamo & atramento? C. Quod miles absque clypeo & gladio. A. Vtinam mihi essent articuli tam celeres. Equidem non possum dictantis vocem; scribendo assequi. Prima cura sit vt bene scribas, proxima vt celeriter. Sat cito, si sat bene, A. Belle, sed istam cantationẽ cane præceptori, quum dictat. Sat cito, si sat bene.

Breuis de copia præceptio.

PRincipio res ipsa puris, electis, ac Latinis verbis efferenda est: quod ipsum posse non mediocris artificis est. Sunt enim permulti, qui nescio, quomodo copiam & varietatem orationis affectant, quum ne semel quidem, rem possint, apte explicare: isti tanquam semel balbutisse sit parum, balbutiem suam, aliis atque aliis modis, reddunt balbutionẽ tanquam ipsi cęcum certamen

susce

ſuſceperint, vt quam barbariſſime dici poſſit, dicant. Itaqui inepti ſynonyma quædam congerunt, adeo interdum inter ſe diſſidentia, vt ipſi mirentur quo pacto conuenerint. Quid enim abſurdius, quam hominem pannoſum, cui ne vna, quidem, quam ſine pudore poſſit induere, ſit veſtis: tamen ſubinde ſuos pannos mutare ac mendicitatem ſuam pro opibus oſtentare? At nihil ominus, ridiculi videntur iſti varietatis affectatores, qui quum barbare ſemel dixerint, repetent idem multo barbarius, demum iterum, atque iterum in doctius. Hoc eſt, non oratione, ſed ſolœciſmis abundare, In primis igitur, vt dixi, res ipſa aptis atque electis verbis eſt explicanda. Deinde mutatoriis verbis vtendum, ſi qua, quæ idem efficiant, reperiantur: reperiuntur enim permulta, Demum vbi propria deficient, tranſlatitiis erit vtendum, ſi modo verecunda ſit tranſlatio. Ea quoque vbi deerunt, ſi per actiua dixiſti, ad paſſiua reuertendum erit. quæ nobis totidem orationes reddunt, quot ex actiuis conſtabant. Poſtea verba, ſi licet, aut in nomina verbalia, aut in participia commutabimus. Poſtremo, vbi modo aduerbia in nomina, modo nomina in alias atque alias partes commutauerimus, per contrarium dicemus, aut affirmatiuam orationem, in negatiuam commutabimus, aut retrorſum: aut certe quod pronunciatiue dictum, per interrogationem efferemus. Nunc

exempli cauſa; hanc ſententiam ſumamus: Literæ tua magnopere me delectarunt.

Litteræ.

Epiſtola: epiſtolium, ſcripta, ſchedæ; litteræ. Magnopere, mirum in modum, miris modis, maiorem in modum; mirandum in modum, ſupra modum plurimum, non mediocriter, ſummopere, maximopere. Me. Animum meum, pectus meum oculos meos, & cor meum Chriſtianum.

Delectarunt.

Voluptate affecerunt, recreauerunt, exilararunt voluptati fuerunt, oblectarunt, voluptate perfuderunt, mellitiſſimæ fuerunt, iucundiſſimæ, &c. Habes materias: tuum erit componere. Experiamur igitur. Faciamus periculum. G. Tuæ litteræ magnopere me delectarunt. Tua epiſtola mirifice nos exhilarauit. A. Verte actiuum in paſſiuum alia erit facies. Vt dici non poſſit, quam tuis ſim ſcriptus exhilaratus.

Item alia verba idem efficientia.

Tuis ex literis incredibilem cæpi voluptatem, Ex epiſtola celcitudinis tuæ plurimũ voluptatis accepi. Non mediocem lætitiam tua mihi ſcripta attulerunt. Gaudio tua me ſcripta, quantus eram, perfuderunt Hic, non ita liceret mutare in paſſiua niſi in illo poſtremo, perfuſus gaudia, quod viſitate dicitur. Capiebatur a me voluptas, allatum gaudium, non perinde viſitate dixeris.

Per

Paraſficio,

ſingulari voluptate literę tuę me affecerunt.

Muta in paſſiuum.

Tuis ſcriptis, incredibili ſum affectus voluptate.

Non parum gaudiorum, tuum nobis epiſtolium peperit.

Per ſum & nomina Aeiectiua.

Tuæ mihi litteræ, multis modis, iucundiſſimæ fuerunt.

Fuit tua illa epiſtola, ſane, quam gratiſſima.

Per nomina Subſtantiua.

Ineffabili voluptati, tua nobis epiſtola fuit.

Incredibili iucunditati, fuerunt tuæ literæ.

Commuta in negationem.

Tua ſcripta non mediocri lætitiæ fuere. Nihil in vita tuis litteris accidit iucundius. Quanqnam hac ratione aliquoties iam vſi ſumus, quæ non eſt negligenter prætereunda. Nam quoties multum, plurimum, ſingulariter ſignificare volumus, per contrarium verbum idē efficiemus: vt vehemēter te amat Henricus. Haud vulgariter te amat. Multum me iuuat vinum, haud parum iuuat Eſt vir ſingulari ingenio, eſt vir ingenio non vulgari. Eſt homo doctrina admiranda. Eſt homo non contemnenda doctrina. Thomas eſt in ſummo apud ſuos loco natus. Non infimo loco natus. Auguſtinus eloquentiſſimus fuit. Non ineloquens fuit. Carneades orator fuit nobilis, non ignobilis, nō ob-

obscurus. Et id genus similia, quæ nunquam non in vsu veniunt. Sed admonuisse rē clarissimā satis est: Nec te lateat, bifariam nos huiusmodi rationū genere vti, modestiæ causa (præsertim si de nobis ipsi loquamur) tum etiam amplificandi gratia. Nā non ingratū, pro valde grato. Non vulgariter, pro singulariter, recte & venuste dicimus.

Modestiæ causa.

Ego litteris meis, nonnullam doctrinæ sum opinionem consecutus, semper curaui, vt in litteraria gloria non postremas partes tenerem. De amplificatione, superiora sunt exempla, nunc ad nostra reuertamur. Nihil tua epistola, vnquam euenit gratius. Nulla res maiori vnquam voluptati fuit, quam tua scripta. Nulla vnquam ex re tantundem cepi voluptatis, quantum ex tuis literis amantissimis. Hoc modo singulę orationes superiores, poterunt variari per interrogationē. Quid tuis litteris, in vita iucundius esse potuit? Quid epistola illa tua nobis euenit dulcius esse? Quid ita oblectauit vnquā, vt proximæ tuæ litteræ? Hoc modo, rursum singulas fere rationes variare licebit. C. Quid deinde fiet? A, Iam paulo liberius totam orationem vertemus, vt vnam doctrinam, pluribus verbis circumloquamur. C. Dic exempli causa. A. quod modo per nomen, incredibile, modo per aduerbium, incredibiliter, dictum edat vnam elictionem aliquot verbis commutabimus. Ver-

bis

bis consequi nequeam, quantum tuis literis sim delectatus. Et mihi scriptu, & tibi creditu perdifficile fuerit, quantæ iucunditati tua mihi scripta fuerint. Explicare prorsus nequeo quã sim tuis literis gauisus. Et itẽ in finitũ. Rursum alio pacto. Ná hactenus & per negationem, & per interrogationẽ postremo per infinitas orationes variabimus, Nũc per subiũctiuas siue cõditionales variabimus hoc modo. Moriar, si vnquam quicquam fuit tuis literis aut optatius, aut dulcius. Peream, si vlla res maiori voluptati fuit, qàum tuæ literæ. Ita me deus amet, vt nihil in vita tuis literis accidit iucundius. Et item alia multa, in hunc modum excogitare licebit, C. Quid inde? Nunc ad translationes similitudines & exempla fugiendum est.

Translatio est in his.

Accepi tuas litetas, quæ mellitæ fuerunt. Nihil nisi meræ delitiæ, tua mihi scripta videntur. Mera voluptas sũt tuę literę. Et huiusmodi plurima. Sed cauendum est absoletis aut durioribus translationibus vtamur, quale illud est, Iupiter hybernascarnaniue conspuit Alpes. Et quale est illud, Cœna tuorum scriptorum me suauissimis epulis refecit.

Comparatio a simili.

Tua scripta, omni vel Ambrosia, vel nectare suauiora fuere. Literæ tuæ, quouis melle mihi fuere dulciores.

dultiores, Epistolas humanitatis tuæ & siliquam omnem, & Mel Atticum, & Saccarum omne, nectar, Ambrosiamque deorũ longe superauit. Hic quicquid dulcedine nobilitatum est, in medium adduci potest.

Ab Exemplo.

Nunquam adducar, vt credam, Hero Leandri sui literas aut maiore voluptate, aut pluribus oscu lis accipisse, quã tuas accepi. Vix crediderim, aut Scipionem, euersa Carthagine, aut Paulum Aemilium, capto Perseo, magnificentiorem egisse triumphum, quam ego simul ac suauissima tua scripta, tuus mihi tabellarius reddidit. Huiusmodi tum ex fabulis, tum ex historiis infinita possunt in ueniri. E Physica vero sumuntur rerum similitudi nes, quarum quam plurimarum naturas memoriter tenere necesse est. Nunc si libet, in alia sentẽtia tentemus.

Nunquam dum viuam tui ero immemor. Semper dum viuam tui meminero. Quod viuam nunquam me tui capiet obliuio. Prius viuere desinã, quam tui non meminisse.

Per comparationes.

Si vmbram corpus poterit effugere, & hic animus tui quibit obliuisci Tui memoriã ne Lethæus quidem amnis poterit abolere.

Præterea per ἀδύνατον, aut more poetico per contraria

Dum iuga montis aper, fluuios dum piscis amabit

bit. Ante leues ergo, &c. quæ non est multi negotii excogitare. Verum ne immodici videamur, his in præsẽtia cõtenti simus. Alias, si voles copiosius hac de re colloquemur. C. Ego te Augustine iam plane exhaustũ putabã. Sed tu præter expectatioẽ nouum thesaurũ indicasti, quẽ si pergas explicare, nox ante occupauerit, quam tibi eadem de re desint verba. Au. Si ego hoc mediocri & doctrina & ingenio præsto, quantũ Ciceronem ipsum valuisse credis qui cũ Roscio histrione carasse legitur? Sed Sol nos reliquit, humescit cœlũ, præstat imitari auiciculas, tectoq; ac lecto nos condere. Proinde vale mi Christiane suauissime in crastinũ C. Tui tidem bene valeto Augustine omnium doctissime.

Iohannis Textoris viri doctissimi comœdia.

Personæ.

Iuuenis, Pater, Vxor.

I. Amabo pater, agè, scis quid agendũ mihi siet. quo minus vitam hanc breuiusculã & bulla fragiliorem, in ærũnis degero? P. Quid inquam, tibi est animꝰ gauderem si quid facerem quod tibi non esset molestum. *I.* Verum ego te eam ob rem consultum volui. quoniã iam ex Ephœbis excessi, vt mihi ætaris prouecte aperies, quod mihi factu videres vtile. P. Nihil fili magis in rem tuã esse conspicio, quam vt ludum sequare literarium. *I.* Non si damnando medius crepueris, istud in animum

iuducas

inducas meum patèr. P. Quid ni induxero. I. Pol literis nihil vnquam magis odioſũ mihi viſum eſt. P. Quid ita? I. Vt enim opulento homini ſeruitus dura eſt, & ita delicato corpori adioſa ſcholaris diſciplina. P. Odioſa? I. Odi ædepol. P. Quod eius rei feciſti periculum? I. Ex aliis horcle periculum feci; aque iis potiſſimũ qui in prædotribarum carceribus & moletrinis, aliquaudiu fueri relicti. P. Illic ne miſeriarũ aliquid eſſe dicunt? I. Quin ipſã eſſe miſeriam dicunt. P. Ain. vero? I. Aio enim vero. P. Quid cauſæ eſt? I. Aiunt mollicella corpuſcula, noctes & dies flagris illic contundi. cruſcula ipſa pedum tenus detunicari. P. Aiuntne eſſe vllum veniæ locum? Nullum hercle, ſed vndantis ſanguinis riuos vbertim elici dicunt, ipſoſque interdum non prius eiulantes relinquiquàm ſpiritum pene emiſerint. P: Iſtud, probe in dolis adoleſcentibus fieri non dicunt. I Nullũ ſane diſcrimen afferunt, eadem eſt præceptorũ in omnes toruitas, idem furor, eadem violentia. P. Erras ſi credis, fili. I Aedepol & credo pater. P. Hoccine credibile eſt, quenquã eſſe tantæ feritatis ludimagiſtrũ, qui infantulos ad mortem vſque verberet? I. Credibile non putaſſem pater, niſi nuper vnum plagis peſſime confectũ, protinus inhumari vidiſſẽ P: Morbo fortaſſe laborarat, & ægritudine ſuccubuerat. I. Nullum medius fidius morbi cõtagiũ ſen-

ſenſerat. P. Quonam igitur modo periiſſe dicunt J. Dicunt a leoninæ toruitatis ſanguinario præceptore flagris primo cruentatum, demum pedibus miſere turbulentatum, poſtremo in parietes (dictu horrendum) impetuoſe iaculi more contortum. P. Erras inquam, ſi credis fili. I. Nec erro ædepol, & credo pater. P. Aliter tibi perſuadeas velim. I. Pol non ſi demoſthenes, & Tullius adfuerint, mihi vnquam perſuaſerit. P. Saltem id patris vel mandato, vel precibus condones. I, Pater quicquid aliud voles impera, mandatus tuis ſtetero: ſed quod ſcholas ingrediar, & ferulæ me ſubmittam non obediam et ſi me pugnis tuis interficias. P. Hei fili. J. Tuus hercle filius: ſed pater non eſſes ſi in eum me compelleres piſtrinum, vbi me minutatim diſcerpendum conſpicias. P. Diſcerpendam conſpicerem, iſtuc nunquam vel me excogitare. J. Miſſa iſtæc faciamus velim. Pater, ſiquidem mihi nauſeam excitant, P. Quid igitur aliud feceris, quo tibi Victum quærites? Vis militiam ſequendo Troianorum vel Romanorum numero conſcribi? Iu. Deterius loqueris nullum officii genus mihi gratum eſt quod plagis & vulneribus ſit obnoxium. Pa. Aliquid agas oportet. Vis inſtar eorum qui latrinas exhauriunt, inhoneſto victitare lucro? Juue. Tene tui pudet, qui filium eo deprimi velles? Pa. Eo deprimi nolim.

nolim Quoniam tamen ſcriptum eſt, qui non laborat,non mãducet,aliquid agas expedit.I,Patet vis in verba pauca tibi cõferã,quid eſt, quod me titillet maxime?P.Volo, I. Votis meis non acquieſces?P.Forſitan.J,Sed dic bona fide quaſo, acquieſces?P.Si factu iuſtum fuerit quod petiueris I Juſtum putes factu,& licitum.Pa,Nunc igitur petas,I. Quum ſim forma adeo venuſta liberali:vt nihil ſupra vxorẽ velim ducere.P.Papæ quid audio.I.Hoccine acquieſcendi primordium?P. Hei iuuenẽ delirum.I,Neſcio quid facturus ſim,quod ſtomachum tuum delectet. P. Vxorem quæris miſerrime Nigot?Quid aliud eſt,quam iugum & onus appetere.J Sit onus eſto: ducam tamen ſi permittas.P.Id meo non fiet conſilio.I Saltẽ non reluctaberis.P.Nõ reluctabor,ſed ſi ſtultitię tuæ te pœniteat.neminẽ prȩter te vnum arguas.J. Mea Camilla, ſopitine quieſcũt aut qui amores noſtri. V.Meus quotidie augeſcit,I. Et meus augmentum ſuſcipit.Iam vt aliquando his, qnæ amantes duriter excruſiant finem imponamus,ad connubia deſcendamus.V.Perplacet.I.hunc ego annulum in amoris perpetui pignus confero.V:Hoc egomet fide xenium tibi præſto.Jamiam vt moris eſt presbiterũ adeamus,qui nos indiſſolubili vinculo copulet,V,Adeamus,valete ſpectatores tãtiſper dum è Templo redierimus.P O perde lirã iuuenum vecordiã.O inopes conſilii animos qui

patribus

patribus iuuitis ad protogamiam, seu primas nuptias accedunt, miserarium & factionē ignari quas affert coniugalis Thalamus: laborum expertes, quos nutriendorum liberorum sumptus expetit: impendiorū nescii, quæ domestica necessitas exigit, hinc vxor oblatrat, hinc incunabulis vagiūt filii, Hinc alibuanto prouectiores coruorum more cibum appetunt: Hinc nundinę maritum ad quæstum vocant. Voluit tamen fatuellus meus filius, dissuadante frustra parente. vxorem ducere putans lætitiam illam quæ primo nuptiarum die titillat perpetuam fore. Verum experietur quod scripsit Hyponectes duos tantum dies vxoris esse dulcissimos, nuptiarum videlicet, & mortis. Experietur, inquam verum diem videlicet nuptiarum multorum malorum initium. Appetitque vt opinor tempus, quo sibi accidisse vellet, qnod Eupolidi & vxori cōtigisse asserit Ouidius: quos prima nuptiarum nocte trina lecti interfectos his asserit versibus.

Sit tibi coniugii nox prima: nouissima vitæ.
Eupolis hoc periit, & noua nupta modo.

Sed adesse video meum vxorium fatuelium cum sponsa. Ego igitur hinc tantisper quiescam, donec videro quo more vna vixerint. *I.* Vxor mea. V. Mi marite. *I.* Quot concharum oscula? V. Quot risus? *I.* Maritus cum vxore oblectatur. V. Vxor cum marito ridet. *I.* Vna compotant.

V. Vna comedũt, I. Quis igitur nuptias vituperet? V. Quis Aristoteli non condiscendat in Ethicis scribenti viro politico ducendam esse vxorem, non solum liberorum sed victus, & auxilii causa? I. Quis, cum Herocle non fateatur, genus hominum sociale esse coniugium, sine quo neque ciuitas consistere, neque domus perfecta esse potest, V. Pythagoras. Socrates, Crates, etiam, qui tenui supellectile fuere, vt a maioribus meis accepi, vxorem duxerunt: eique cohabitauere, nec impedimento esse philosophiæ putauerũt. I. Quid quæso secundum naturam magis est, quam vxorem ducere? V. Faceſcant igitur qui nuptias, velut periculosum aliquid respuunt. I. Faceſſant, qui ducendam non esse vxorem dicunt. V. Sed heus marite, hoc nuptiarum die laute & geniali-ter viuimus, quid vero die crastino comedemus, I. Iam quæ futura sunt prospicis? V. Nisi id in rem meam fore conspicerem, quę futura sunt non cõtemplarer, Opus est igitur, vt tete operi accingas, quo nostrum vtrique victi quærites. I. Mendi-crucitare iam quæritas? V. Quid discruciare, sed nostræ duorum vtilitati consulere velim: propere igitur quidquid feceris. Alquandiu saltem adhuc requiescere permittas. V. Vin nos inedia consumi? I. Nolim. V. Propera igitur inquam, secus ignauiam tuam mihi non placere periclitaberis. I. Marito molesta esse iam incipis? V. Quid hic verborum

verborum est: satisne tibi videor oblocuta miserrime? I. Heu voluptas, vt nūquam es perpetua bona. V. Nullum ergo mādatis meis locum relinqueris. Vapula, I, Hei mea vxor, ne tam duriter in me sæuias. quicquid voles, exequar propere, V, Has clitellas humeris superpone, at lignum venale cō pitatim deferas, quo nostrum vtrique victū quærites. Perge Nigot. I. Quam miseri sunt qui vxoribus suis nubunt. miseri quibus vxores imperant: verū nunc experiar quod mihi pater prædixerat multas in matrimonio esse Miserias, miserum me, quid agam. Si domum nummis vacuus rediero, fanatica illa muliercula duritur me iugulabit. Heus tu, qui propinquus hic astas, hoc me exoneres ligno, stipemque aliquam mihi conferas, sicus hodie postermum me vides. Nunc parta pecunia ad vxorem redeo. Hem vxor, adest diurnum lucrum. V. Id tantum nobis comparasti sceleratissime Nigot? vapula, vapula. I. Pol ego plura nō perferam. V. Insurgis in me. Nefarie? Ego tibi sane faciem vnguibus deformabo. I, Hei vxor, sit saltem veniæ locus: nunquam in flagitia reuerti mihi continget. V. Surge igitur, I, Faciam quicquid iusseris. V. A, quam situlis exant laturus propera, I. Dicto citius pareo. Hei quam miseri sūt, qui vxoribus suis nubunt, vellem primo nuptiarum die me subitanea morte consumptum fuisse. Hei misero mihi quid faciam? redeo vxor, aquam affero, V, Hem, quid

hoc lacrumarum est? I. Non lugeo. V. Non sapis. Telam hanc ad riuum lauatum propera, I. Næ vxor pareo. V. Propera inquã, I. O infortunatã maritorum conditionem, vellem me terra absorptum quùm mater me peperit. Quid faciã? Quo me vertã, miserũ me, qui hanc mulierculã in vxorem duxerim; redeo vxor, mundam refero, V. Sceleste, cur labeculum hanc non abluisti? Vapula. Tu tãtisper dum Rure rediero, domi remane. ac me ibidẽ operire: & caue si pedem cõmutaueris. I. Ah Pater Pater. P, Ah fili, fili. I. Verum nunc experior, quod esse prædixeras, P. Quid illud? I. Permultas in matrimonio esse miserias Periculum feci? I. Plus satis expertus sum, Fanatica vxor mea scapulas flagris mihi mutilauit, neque magis mutire licet, quã si lapideus essem. Suis mandatis parere cogor: vellem me primo nuptiarũ die terra fuisse absorptũ. P. Tu quoniam consilio meo acquiescere recusasti, perpetere quiquid merito pateris. Nam quod pertulisti nihil est: longe plura passurus es. Quod si soli tibi id contingere cogitas, audi turbulentam Socrati zantippen. Audi quibus conuitiis maritum insectetur obtundere.

FINIS.

carmen.

Agricolæ pigris infundite semina campis,
Vt vobis duplex fœnus arista gerat.
Reptile cornigeris inuertite bobus aratrum,
Torpentes itidem vomer biulcet agros?
Et quum protulerint flauis sua gramina culmi,
Iugera productis tunc spoliare comis
Nec vos mortiferi turbent incendia belli:
Omnia pestifera semina litis eant.
Infernas te Persephones comitatus ad umbras
Mars habitat Stigij carceris exilium
Præteritis bellona iacet viduata triumphis,
Et veteris septrum perdidit imperij.
Pax hominum votis quoties quæsita resurgit.
Et capit auricomi solis vtramque domum
Nec modice patitur scintillam viuere litis,
Quin terras omnes imperiosa tenet.
Dicite Io Iuuenes, redeunt Saturnia regna,
Venit & antiquæ religionis honos.
Ecce hilares suauis tendit Concordia pennas
Vernaque Cecropiæ crescit oliua dea.
Claudite Romulidæ Iani modo templa bifrõ.
In media captus langueat ede furor. (tis,
Innumerisq; etiam vectius post terga catbenis
Sanguineo rabie percitus ore fremat.
Tu modo Lemniacis regnit consede ministris
Ferrea cœligenæ qui facis arma Ioui.
Nil opus est missa Parthi post terga sagitta,
Tela nec inflexis arcubus acta iuuant.
Penthisileam nec opus vectare securim,
Qua leuis Harpalice Thermodo onta secat.
Saxea nil prosunt Balearis verbera fundæ,
Nil quæ fulminiger proycit arma Tonans
Nil opus abiectis corpus defendere pelis,

Com-

Compressam galea nil operasse comam,
Nec lauat aereis componere turribus ignes,
Aut tacitas summis turribus excubias,
Nec tereti fas est portas occludere ferro.
Proditur a tutis vrbibus hostis abest
Dicite Io, Iuuenes, lætum pæana canamus,
Mascula cælitibus ponite thura Deis.
Innocuæ siquidem venerut tempora pacis.
Mortua sopitæ semina litis eunt.
Per vicos celebres, per compita spargite flammas,
Suauidicis nubes tangite carminibus.
Depositoque metu feratas pandite portas,
Exulit á veteri Marspiter imperio.
Neptum bellator, equus concessit oliuæ.
Palladis arma tacent, pax diadema capit.
Pax capit imperium-Mauors discessit ad vmbras,
Deus sit Mauors, pax capit imperium.

DIALOGVS PVERIET
Præceptoris, Puer.

QVid faciendo vitã æretnã possidebo? P. In lege quid scriptum est commodo legis? Pu. Diliges dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, ex toto anima tua, ex om bus viribus tuis, ex omni mente tua, & proximum tuũ sicut te ipsũ. P. Recte indicasti: hoc fac & viues. P. In his duobus mandatis, totane lex pẽdet, & Prophetæ? P. Maxime qui enim diliget proximũ, legẽ impleuit. Nã illa Non occides. Nõ furaberis. Non adulteraberis. Nõ falsũ testimonium dices. Non cõcupisces rem proximi tui, & si quod est aliud præceptũ in hoc sermone sũmatim cõprehenditur: Dilige proximum tuũ sicut teipsum. P. Nõ potest amor Dei subsistere sine dilectione proximi: P. Nequaquã. P. Cur nõ? P. Nam qui habuerit substantiã, Mundi, & videritfratrẽ suũ egẽte, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? Ad hæc dicit Ioannes Euãgelista, Si quis dixerit quoniã diligo Deum

&

& fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratre suum, quem videt. Deum quē non videt, quomodo potest diligere? Quia Deum nemo vidit vnquā. Si igitur inquit, esurit inimicus tuus, pasce illū: Si sitit, da illi potū hoc enim si feceris, carbones ignis coaceruabis in caput illius, & dominus reddit tibi, Ideo, hoc præceptū habemus à Deo, vt qui diligit Deum, diligit & fratrem suum.

Decem Dei verba siue præcepta.

MEnte deum tota venerare, & semper adora.
Non iures frustra, sanctissima numina diuum,
Hinc caueas festis quicquam exercere diebus
Quod vetitum est, magno plus affice honore parentes:
Non hominem occides. Nunquam furabere. Malignus
Esse caue testis. Nec non bonus effuge lectum
Concupere alterius, tædas fœdare iugales:
Non modo ne turpis sis lege iuberis adulter,
Sed ne nupta quidem alterius tibi mente petatur,
Cuncta aliena bonus quo sis, cupiisse caueto.

Aduersus Calumniam Hendecasillabi Phaleucii, per Nicholaum Ditricum.

DOctorum haud lacerare me libellos
Quisquam existimet: at capaciori
AEtati solidos manere norit.
Tantum hic effigiare crassiores
Sub Primis pueros studemus annis.
Quam frugem facile è suis libellis.
Excerpi patientur, illa primum
Qui scripsere, igitur rogo proteruos
Dentes Zole comprimas, licebit
Vt tramite currat promptiori.
Chi serui nequit breuis tabella hæc,
Στείρταν ἢν ἔλαχος, μεμνήσονος μεῖν.

Ad bonas litteras Alphabetica adhortatio, per Cor. Crapheuro TRIMETRI.

AGe heus puer, bonas capesse litteras.
Bonæ bonum reddent virum te litteræ.
Cunctas opes superant bonæ vndeque litteræ.
Dij proximum dabunt bonæ te litteræ,

Exper,

Expers earum quisquis est, merito est pecus.
Famam bonæ pulcherrimam addunt Litteræ.
Gratia omnibus, norunt bonas qui litteras.
Homo absque Litteris, caro est sensu sine.
Inuenta Litteris, caro adest semper virens:
Κάμ bonu Litteris abest corruptio.
Lippus, videnſque cæcus est litteris carens.
Mentem excolunt rudem elgãtes Litteræ.
Nihil scit is, nescit bonas qui Litteras.
Odit bonum omne, odit bonas qui Litteras.
Penetrant olympum, atque omnem abyssum Litteræ
Quamcunque commonstrant tibi artem Litteræ.
Rerum omnium scientia est in Litteris.
Si qua hic beatitas, ea est in Litteris,
Tu litteras habes? habeas bona omnia.
Vis esse clarus? nobiles disce Litteras.
Χαραὶ animi quæris, bonas pete Litteras.
Ὑπερ σάπαντα bonæ expetende Litteræ.
Ζωὴ perennis tibi paratur Litteris.

Ad virtutum ſtudia adhortatio.

QVi meſſe in tenera frumentũ colligit, hercle
Ille quidẽ eſt prudẽs, eſt probus, eſt ſapiẽs,
At vero totam æſtatem qui ſtertit, hic atram
Turpiter in famam, ac dedecus omne ruit.
Collige ſcite puer, dum tempus collige fructus
Virtutum & ſtudijs te dato parue nouis.
Sic honor haud paruus, ſic ingens gloria tecum;
Semper erit: contra prægrauis vſque pudor.
Nũc tua meſſis adeſt, tua nũc tibi voluitur ætas
Dum rugor eſt animo, dumque iuuenta vires.

Ad deum omni potentem.

Rex Regum benedicte parens, qui trinus & vnus,
Regnas, infirmæ ſuppeditare animæ.

FINIS.

C. W. B.